

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ РОЗВИТКУ ОСВІТИ»

код ЄДРПСУ 43296244

Н А К А З

25.02.2026

Київ

№ 20-а1

Про затвердження Інструктивно-методичних рекомендацій щодо здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам

Відповідно до абзацу третього пункту 12 розділу I Порядку здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 5 червня 2023 року № 675, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 17 липня 2023 року за № 1203/40259 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 13 травня 2024 року № 667 «Про організацію роботи щодо здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам», з метою організації проведення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам,

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Інструктивно-методичні рекомендації щодо здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам (додається).
2. Відділу матеріально-технічного забезпечення (Сергій САЦУНКЕВИЧ) оприлюднити Інструктивно-методичні рекомендації щодо здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам на офіційному вебсайті УІРО.
3. Цей наказ набирає чинності 01 березня 2026 року.
4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника директора Ольгу МІРОШНИКОВУ.

Директор

Юлія ПОГРЕБНЯК

ЗАТВЕРДЖЕНО

наказом державної установи
«Український інститут розвитку
освіти» від 25.02.2026 року № 20-аг

**Інструктивно-методичні рекомендації
щодо здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та
навчальним програмам**

Інструктивно-методичні рекомендації розроблені для видавництв, авторів (авторських колективів) та експертів із метою ознайомлення з процедурою здійснення експертизи та надання грифів навчальній літературі, зокрема: освітнім програмам у сфері дошкільної освіти, парціальним програмам, програмам з психолого-педагогічної та корекційно-розвиткової роботи, навчальним програмам у сфері повної загальної середньої освіти, навчальним програмам із позашкільної освіти, а також підручникам та навчальним, навчально-практичним, навчально-методичним посібникам (далі – посібник).

Експертизу навчальної літератури здійснюють для визначення якості її змістового наповнення з наступним використанням в освітньому процесі закладів освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти, закладів дошкільної, позашкільної, професійної освіти тощо.

Алгоритм здійснення експертизи, надання грифів *«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»*, *«Схвалено для використання в освітньому процесі»*, *«Допущено до використання в освітньому процесі під час апробації»* визначено Порядком здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 05 червня 2023 року № 675, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 17 липня 2023 року за № 1203/40259 (зі змінами) (далі – Порядок).

Відповідно до пункту 7 розділу I Порядку гриф *«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»* надається таким об'єктам грифування:

- освітнім, парціальним програмам у сфері дошкільної освіти;
- навчальним програмам у сфері повної загальної середньої освіти, що можуть бути рекомендовані для використання в освітньому процесі як модельні відповідно до законодавства;
- електронним підручникам та підручникам.

Гриф *«Допущено до використання в освітньому процесі під час апробації»* надається навчальній літературі, яка бере участь в апробації під час освітнього процесу. Строк дії цього грифа відповідає строкам проведення апробації.

Водночас гриф *«Схвалено для використання в освітньому процесі»* надається таким об'єктам грифування:

- програмам з корекційно-розвиткової роботи;
- навчальним програмам у сфері повної загальної середньої освіти, розробленим не на основі модельних навчальних програм;
- навчальним програмам із позашкільної освіти;

посібникам, визначеним Порядком.

Здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам організовує державна установа «Український інститут розвитку освіти» (далі – УІРО) згідно з наказом Міністерства освіти і науки України (далі – МОН) від 13.05.2024 № 667 «Про організацію роботи щодо здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам».

I. Нормативно-правова база

Здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам регламентовано такими нормативно-правовими документами:

1. Закон України «Про освіту» (ст. 64, 75).
2. Закон України «Про дошкільну освіту» (ст. 1, 16).
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (пункт 2 ст. 54, підпункт 5 пункту 3 розділу X).
4. Закон України «Про позашкільну освіту» (ст.1, 15).
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку забезпечення підручниками та посібниками здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників» від 23.01.2019 № 41.
6. Наказ МОН України «Про затвердження Порядку конкурсного відбору підручників (крім електронних) та посібників для здобувачів повної загальної середньої освіти та педагогічних працівників» від 21.09.2021 № 1001.
7. Наказ МОН України «Про затвердження Порядку здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам» від 17.07.2023 № 675.
8. Наказ МОН України «Про затвердження Змін до Порядку здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам» від 27.08.2025 № 1184.
9. Наказ МОН України «Про затвердження Положення про електронний підручник» від 02.05.2018 № 440 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 748 від 29.05.2019)
10. Наказ МОН України «Про затвердження Вимог до інтерактивного електронного додатка до підручника» від 28.08.2025 № 1191.
11. Наказ МОН України «Про організацію роботи щодо здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам» від 13.05.2024 № 667.
12. Наказ МОН України «Про утворення предметних (галузевих) експертних комісій та експертних груп» від 20.11.2024 № 1636.
13. Національний стандарт України ДСТУ 3017-2015 «Видання. Основні види. Терміни та визначення понять».

II. Перелік документів, які подають видавництва, автори / авторські колективи для здійснення експертизи та отримання грифа

1. Для отримання грифа автор (автори), видавець (виробник, постачальник) або інші фізичні та юридичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, які мають виключні права на використання об'єкта грифування (далі – **заявник**), звертаються до УІРО з листом-клопотанням шляхом заповнення форми. За даними, зазначеними у формі, на вказану заявником адресу електронної пошти буде автоматично надіслано згенерований файл листа-клопотання та проєкт договору про надання платної послуги з проведення експертизи об'єкта грифування. У разі відсутності зауважень заявник має роздрукувати та підписати ці документи. Звертаємо увагу, що відомості про назву об'єкта грифування та авторський колектив, внесені у форму, використовуються без змін у всіх документах, що супроводжують процедуру експертизи. Оригінали документів заявник надсилає на одну з поданих нижче адрес:

Адреса 1

Державна установа «Український інститут розвитку освіти», вул. Митрополита Василя Липківського, 36, каб. 113, м. Київ, 03035.

Адреса 2

м. Київ, Нова Пошта, відділення № 55, вул. Дениса Монастирського, 3, Сацункевич Сергій Володимирович, номер телефону +380672318214.

У формі для створення листа-клопотання заявник зазначає таку інформацію:

- повна назва та вид об'єкта грифування;
- автор(и) (прізвище, ім'я, по батькові (за наявності));
- місце роботи;
- посада;
- науковий ступінь (за наявності);
- вчене звання (за наявності);
- тип закладу освіти, для якого призначено об'єкт грифування;
- інформація щодо наявності виключних прав на використання об'єкта грифування;
- контактний телефон та електронна скринька заявника.

2. До листа-клопотання додаються такі документи:

1) для **об'єктів грифування – електронні підручники, електронні навчальні посібники:**

два примірники на цифрових носіях або відповідне посилання (у разі його розміщення на вебсайті, вебплатформі, хмарному середовищі тощо) з повним доступом до нього не менше двох осіб;

методичні рекомендації щодо використання об'єкта грифування в освітньому процесі;

інструкцію з інсталяції та/або настанову для користувача;

договір про надання послуг із проведення експертизи у двох примірниках, підписаних заявником;

інші документи за бажанням заявника (рецензії, акт експертної оцінки матеріальних носіїв інформації стосовно того, що матеріальні носії не містять (або містять) інформацію з обмеженим доступом (зокрема персональні дані), копія Свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір тощо);

2) для об'єктів грифування – підручники, навчальні, навчально-практичні посібники, навчально-методичні посібники та навчальні програми (зокрема для об'єктів грифування, що видаються перекладені мовами корінних народів і національних меншин, адаптуються збільшеним або рельєфно-крапковим шрифтом):

електронну версію (копію, аналог) рукопису авторського / видавничого оригіналу або оригінал-макета об'єкта грифування українською мовою, а також, у відповідних випадках, іноземними мовами, мовами корінних народів та національних меншин, на електронному носії чи надіслану на електронну скриньку УІРО. Візуальні матеріали (ескізи ілюстрацій, малюнків, схем, фото або опис зображувального ряду тощо) мають бути розміщені на сторінках із відповідними текстами;

договір про надання послуг з проведення експертизи у двох примірниках, підписаних заявником (крім таких об'єктів грифування, як освітні, парціальні програми у сфері дошкільної освіти, програми з корекційно-розвиткової роботи, навчальні програми у сфері повної загальної середньої освіти - навчальні видання, що визначають орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання здобувачів освіти, зміст навчального предмета (інтегрованого курсу) та види навчальної діяльності учнів та можуть бути рекомендовані для використання в освітньому процесі як модельні відповідно до законодавства (підпункти 1–3 пункту 5 розділу I Порядку);

інші документи за бажанням заявника (рецензії, редакційний висновок, копія Свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір, підтвердження відповідності е-додатка вимогам розділу V Наказу Міністерства освіти і науки України № 648 «Про затвердження Вимог до інтерактивного електронного додатка до підручника» тощо), оформлені належним чином з підписами та реквізитами.

Захист інформації (у тому числі персональних даних), що міститься в листі-клопотанні та додатках до нього, забезпечується Установою з дотриманням вимог Закону України «Про захист персональних даних».

3) Для об'єктів грифування, поданих на отримання грифу «Допущено до використання в освітньому процесі під час апробації»:

електронну версію (копію, аналог) рукопису авторського / видавничого оригіналу або оригінал-макету об'єкту грифування українською мовою, а також, у відповідних випадках, іноземними мовами, мовами корінних народів та національних меншин, на електронному носії чи надіслану на електронну пошту Установи. Візуальні матеріали (ескізи ілюстрацій, малюнків, схем, фото

або опис зображувального ряду тощо) мають бути розміщені на сторінках із відповідними текстами.

III. Процедура здійснення експертизи навчальної літератури

Здійснення експертизи об'єктів грифування та ухвалення рішень щодо їх використання в освітньому процесі забезпечують експертна комісія (далі – Комісія) та експертна група. **Комісія** є колегіальним органом, що здійснює проведення експертизи та ухвалення рішень щодо рекомендацій для використання об'єктів в освітньому процесі. Комісія створюється наказом **Міністерства освіти і науки України**, що оприлюднюється на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України та вебсайті **Державної установи «Український інститут розвитку освіти»**. Експертну групу створюють із числа провідних фахівців у сфері освіти і науки для здійснення експертизи в установленому законодавством порядку.

Експерт — це фізична особа, яка проводить експертизу на засадах прозорості, доброчесності, фаховості та незалежності. Експерт несе персональну відповідальність за якість експертних висновків у порядку, встановленому законодавством та угодами, укладеними з УІРО.

Експерт несе персональну відповідальність за доброчесність та якість експертних висновків. Дана відповідальність передбачає безумовне дотримання принципів академічної доброчесності, об'єктивності та фахової незалежності під час аналізу об'єктів грифування. Науково-методична якість експертного висновку визначається глибиною та аргументованістю підтвердження відповідності змісту навчальної літератури законодавству, зокрема державному стандарту дошкільної освіти, державним стандартам повної загальної середньої освіти, типовій освітній програмі закладу позашкільної освіти, стандартам спеціалізованої освіти, державним освітнім стандартам з конкретних професій, засадам державної політики у сфері освіти та принципам освітньої діяльності, визначених частиною першою статті 6 Закону України «Про освіту», частиною третьою статті 5 Закону України «Про дошкільну освіту».

Крім того, невід'ємною частиною персональної відповідальності експерта є проведення антидискримінаційної перевірки об'єкта грифування на предмет дотримання норм Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» та Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, що передбачає аналіз контенту на відсутність стереотипних рішень та коректність інклюзивної термінології.

Будь-які прояви академічної недоброчесності, приховування конфлікту інтересів або порушення методології експертизи навчальної літератури тягнуть за собою наслідки, визначені законами України «Про академічну доброчесність», «Про запобігання корупції», іншими законами України та нормативно-правовими актами, цивільно-правовими угодами укладеними з експертами.

Призначення експертів для здійснення комплексної експертизи кожного об'єкта грифування (у кількості не менше ніж двох осіб) відбувається шляхом

випадкового вибору із застосуванням функціоналу національної електронної платформи «Всеукраїнська школа онлайн» (ВШО). Алгоритм автоматизованого відбору на платформі ВШО забезпечує дотримання принципів рандомізації та неупередженості, враховуючи фахову спеціалізацію експерта, його професійну підготовку та місце роботи. Обов'язковою умовою допуску експерта до процедури випадкового вибору на платформі є відсутність реального чи потенційного конфлікту інтересів.

З метою підвищення якості експертизи Установа може проводити навчання осіб, які будуть на умовах відбору залучені до експертних комісій та експертних груп. Особи, які успішно завершили навчання та отримали документ, який підтверджує результат такого навчання, мають перевагу при доборі, якщо кандидати відповідають всім іншим вимогам.

До повноважень Комісії належить:

➤ проведення комплексної експертизи (яка включає перевірку на відповідність антидискримінаційному законодавству та нормам Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю);

➤ ухвалення рішення щодо надання відповідних грифів, враховуючи специфіку об'єкта та етапи його впровадження в освітній простір:

1. **Гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»** надається об'єктам на термін **5 років**. Строк дії цього грифа спливає **01 липня** відповідного року.

2. **Гриф «Допущено до використання в освітньому процесі під час апробації»** надається навчальній літературі, яка бере участь в апробації під час освітнього процесу. Строк дії цього грифа відповідає встановленим строкам проведення апробації. Об'єктам грифування, що підлягають апробації, з урахуванням її результатів, надається або не надається гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» або гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі».

3. **Гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»** надається освітнім та парціальним програмам у сфері дошкільної освіти, що визначають єдиний комплекс (один чи декілька) освітніх компонентів, спланованих й організованих для набуття вихованцями компетентностей, навчальним програмам у сфері повної загальної середньої освіти - навчальним виданням, що визначають орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання здобувачів освіти, зміст навчального предмета (інтегрованого курсу) та види навчальної діяльності учнів та можуть бути рекомендовані для використання в освітньому процесі як модельні відповідно до законодавства, електронним підручникам та підручникам. Рішення щодо надання грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» приймається МОН та оформлюється наказом МОН. Гриф надається строком на п'ять років та спливає 01 липня відповідного року. Датою надання грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» є дата видання відповідного наказу МОН.

Пропозиції щодо надання грифа об'єктам грифування ухвалюють предметні (галузеві) експертні комісії (далі - Комісії) на підставі:

➤ експертних висновків комплексної експертизи (далі - експертиза), що включає науково-методичну, психолого-педагогічну та антидискримінаційну складову, а також за рішенням Комісії може включати художньо-технічну складову;

➤ результатів перевірки щодо виявлення порушення авторських прав та/або академічної доброчесності у разі ухвалення Комісіями рішення щодо її проведення;

➤ результатів проходження апробації (для об'єктів, що підлягають апробації).

За рішенням Комісії зазначений строк скорочується у разі внесення змін до стандартів освіти, освітніх, парціальних, навчальних програм або за наявності інших обґрунтованих причин, що впливають на зміст та подання навчального матеріалу (зокрема, зміни правопису, наукові відкриття тощо).

Продовження дії цього грифа можливе терміном **до трьох років** за умови отримання позитивної експертної оцінки щодо відповідності об'єкта грифування змісту та очікуваним результатам навчання (виховання), визначеним стандартами освіти). У разі прийняття рішення про скорочення або продовження строку дії грифа **«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»** правовою підставою є відповідний наказ **Міністерства освіти і науки України**.

Діяльність Комісії ґрунтується на засадничих принципах, що забезпечують правовий та етичний базис її функціонування, а саме: верховенства права, законності, обґрунтованості, відкритості та прозорості. Важливою умовою є дотримання об'єктивності й неупередженості під час ухвалення рішень, а також неухильне слідування принципам академічної доброчесності та іншим засадам, визначеним чинним законодавством України.

З метою забезпечення прозорості експертного процесу **кожен член Комісії, експертної групи та відповідальний секретар зобов'язані не допускати конфлікту інтересів**. У разі виникнення або наявності конфлікту інтересів зазначені особи зобов'язані завчасно письмово повідомити про це голову Комісії, детально пояснивши суть конфлікту інтересів. Таке повідомлення має бути здійснене до початку засідання Комісії або проведення безпосередньої експертизи об'єкта шляхом надсилання офіційного листа за допомогою засобів електронного зв'язку. Дотримання цієї процедури є обов'язковою превентивною мірою для запобігання впливу приватних інтересів на об'єктивність експертного висновку чи колегіального рішення.

Організаційні засади та форми роботи Комісії:

Організаційне забезпечення функціонування Комісії покладається на голову Комісії та відповідального секретаря.

Процесуальний порядок передбачає проведення засідань у міру надходження об'єктів грифування або виникнення питань, що потребують колегіального вирішення. Відповідно до сучасних вимог, засідання може відбуватися у таких форматах:

- очний — за безпосередньої присутності членів Комісії;
- дистанційний — із використанням цифрових технологій;
- змішаний — коли частина членів Комісії бере участь у роботі дистанційно.

У разі проведення засідання у дистанційному або змішаному форматах, відеозапис, що здійснювався під час роботи, долучається до протоколу як його невід’ємна частина. Цей цифровий архів підлягає обов’язковому зберіганню **впродовж 5 років в Установі**, що забезпечує можливість верифікації процедурних дій та об’єктивності ухвалених рішень у разі виникнення спірних питань.

Функціонування Комісії як колегіального органу базується на суворому дотриманні процесуальних норм, що визначають правочинність засідань та юридичну силу ухвалених рішень. Засідання вважається правочинним за умови присутності на ньому **більше половини** від загального складу членів Комісії, що є необхідною квотою для легітимізації експертного обговорення. У ситуаціях, що створюють загрозу життю, здоров’ю чи безпеці членів Комісії та експертної групи, передбачено механізм оперативного тимчасового зупинення засідання. Відновлення роботи в інший термін супроводжується обов’язковим внесенням до протоколу відповідної позначки із зазначенням дати продовження засідання, що забезпечує безперервність та прозорість процедури.

Процес ухвалення рішень реалізується через відкрите голосування, результати якого визначаються простою більшістю голосів присутніх на засіданні членів. Оновлений порядок передбачає можливість застосування засобів електронного голосування, що оптимізує роботу в умовах використання цифрових технологій. Ведення протоколу засідання покладається на відповідального секретаря, який фіксує перелік присутніх та відсутніх осіб, питання порядку денного та зміст ухвалених рішень із обов’язковим відображенням кількісних результатів голосування.

Юридична верифікація результатів засідання здійснюється шляхом підписання протоколу та витягів з нього відповідальним секретарем або працівник Установи, який тимчасово виконує його повноваження. Використання засобів електронного цифрового підпису під час оформлення документації гарантує автентичність рішень та їхню відповідність встановленим вимогам електронного документообігу. Таким чином, поєднання принципів колегіальності з чіткою протокольною фіксацією та цифровою верифікацією забезпечує об’єктивність і правову обґрунтованість діяльності Комісії.

За результатами розгляду експертних висновків комплексної експертизи **Комісія ухвалює рішення:**

- надати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»;
- надати гриф «Допущено до використання в освітньому процесі під час апробації» (на строк проведення апробації);
- рекомендувати МОН надати гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»;
- направити об’єкт грифування на доопрацювання;

- відхилити об'єкт грифування;
- залишити попередньо ухвалене рішення без змін;
- скасувати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»;
- рекомендувати МОН скасувати гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»;
- інші рішення, що визначені Порядком.

Комісія інформує заявника та УІРО про ухвалені рішення засобами електронного зв'язку (офіційна електронна пошта, електронна система документообігу тощо) відповідно до вимог чинного законодавства у сфері діловодства та електронного документообігу. *Повідомлення надсилається на електронну адресу, зазначену в поданих документах, і вважається отриманим з моменту його відправлення, якщо інше не передбачено законодавством.* Протягом **5 робочих днів** з дати проведення засідання Комісії заявникові надсилаються витяг із протоколу засідання та відповідні експертні висновки, що стали підставою для ухвалення рішення.

З метою забезпечення об'єктивності, неупередженості, колегіальності розгляду та недопущення конфлікту інтересів під час ухвалення рішення член Комісії, який не підтримує пропозиції більшості, має право викласти свою окрему думку в письмовій формі, яка подається не пізніше строку підписання протоколу засідання експертної комісії та в обов'язковому порядку додається до нього як невід'ємна частина. Наявність окремої думки не зупиняє реалізацію ухваленого рішення, але фіксує професійну позицію члена Комісії та забезпечує прозорість процедури ухвалення рішення.

За відсутності відповідального секретаря Комісії з об'єктивних причин, протоколи засідань та витяги з них підписує інший працівник УІРО, який тимчасово призначений виконуючим обов'язки відповідального секретаря у встановленому порядку.

Заявник (або його уповноважений представник) бере участь у засіданні Комісії під час розгляду та обговорення поданого ним об'єкта грифування за умови наявності відповідного прохання, викладеного в листі-клопотанні. Участь заявника має консультативний характер і передбачає можливість надання пояснень, додаткових матеріалів та відповідей на запитання членів Комісії без права участі в голосуванні.

УІРО не пізніше ніж **за 2 календарні дні** до дати проведення засідання Комісії інформує заявника про дату, час, формат (очний або дистанційний) та порядок його проведення засобами електронного зв'язку. Неприбуття заявника (його представника), належним чином повідомленого про засідання, не є підставою для відкладення розгляду питання, якщо інше не визначено рішенням Комісії.

Голова Комісії

Організовує роботу Комісії та відповідає за виконання покладених на неї завдань і функцій.

Визначає дату, час та форму проведення засідань Комісії.

Може замінити експерта, визначеного шляхом рандомного вибору, у випадку, якщо є обґрунтовані підстави.

Формує порядок денний та головує на засіданнях Комісії.

Забезпечує членам Комісії можливість брати участь в обговоренні питань порядку денного та висловлювати власну думку.

Контролює дотримання норм щодо уникнення потенційного та/або реального конфлікту інтересів членів Комісії.

Розглядає, формує та підписує документацію, необхідну для виконання завдань Комісії, відповідно до чинного законодавства та Порядку, у чітко визначені строки.

За відсутності голови Комісії з об'єктивних причин протоколи та витяги з протоколів засідань щодо ухвалених рішень підписує заступник голови.

Голова Комісії, заступник, відповідальний секретар, члени Комісії та експертної групи мають право підписувати документи за допомогою електронного цифрового підпису. Підпис має бути у форматі, що підлягає перевірці за посиланням: <https://czo.gov.ua/verify>.

Відповідальний секретар Комісії

Відповідального секретаря (далі – Секретар), на якого покладаються обов'язки щодо ведення документації та організації діяльності Комісії, призначають із числа працівників УІРО.

Відповідальний секретар не має права голосу при ухваленні рішень Комісією.

Секретар після отримання документів, передбачених підпунктом 1 та 2 пункту 2 розділу III, реєструє їх в Установі та у строк **до 5 робочих днів** передаються голові Комісії для організації здійснення експертизи.

Електронним листом повідомляє експертів, про здійснення експертизи об'єкта грифування. У листі визначає терміни проведення експертизи та вказує про запобігання реальному та/або потенційному конфлікту інтересів.

Забезпечує надання в електронній формі всім членам Комісії матеріалів, необхідних для вирішення питань порядку денного.

Організовує проведення засідання Комісії, узгоджуючи попередньо дату й час його проведення з головою та її членами.

Долучає до засідання Комісії експертів експертної групи, які здійснювали експертизу об'єкта грифування.

Оформляє протоколи засідання Комісії та *витяги* з них. Рішення Комісії оформлюється протоколом, який підписують голова Комісії та відповідальний секретар Комісії. У протоколі засідання на підставі розгляду експертних висновків Комісія фіксує ухвалення рішення відповідно до пункту 1 розділу VI та пункту 3 розділу VII Порядку.

Передає протягом **5 робочих днів** з дня ухвалення рішення Комісії протокол її засідання або витяг з нього разом із матеріалами розгляду до УІРО.

Інформує заявника про ухвалене рішення Комісії щодо об'єкта грифування. Інформація заявнику надсилається письмово за допомогою засобів електронного зв'язку протягом **5 робочих днів** з дати проведення засідання Комісії. Лист надсилається на електронну пошту, вказану в договорі про надання платних послуг з проведення експертизи, разом з витягом з протоколу та копіями експертних висновків, зауважень, що до них додаються.

Доопрацьований об'єкт грифування разом з обґрунтованою відповіддю на зауваження, зазначені в експертних висновках, що подає Замовник на повторну експертизу надсилає протягом **2-х робочих днів** до експерта, що прийняв попереднє рішення.

Інформує директора УІРО в разі ухвалення Комісією рішення про відхилення об'єкта грифування **протягом 5 робочих днів з дня ухвалення рішення** (формує витяг з протоколу засідання Комісії разом з копіями експертних висновків та зауважень).

Надає відомості відповідальній особі УІРО про об'єкт грифування, його назву, вид, автора (авторів), найменування видавця (виробника, постачальника), вид грифа та підставу його надання, строк дії грифа, призначення для внесення інформації до Каталогу надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам.

Члени Комісії

Беруть участь у засіданнях Комісії.

Дотримуються вимог Порядку та забезпечують виконання рішень Комісії.

Не допускають розголошення конфіденційної інформації, що стала їм відома у зв'язку з виконанням своїх повноважень.

Повідомляють голову Комісії про наявність реального та/або потенційного конфлікту інтересів за результатами ознайомлення з порядком денним засідання.

Проводять експертизу з урахуванням принципів професійності, об'єктивності, неупередженості, конфіденційності та компетентності.

Подають для розгляду на засіданні Комісії у вигляді розгорнутого та обґрунтованого експертного висновку – оцінку якості об'єкта грифування, відповідності його змісту законодавству, науково-методичним і психолого-педагогічним та іншим вимогам протягом двох місяців після отримання відповідних матеріалів.

Обґрунтовують викладені в експертному висновку зауваження, які мають бути враховані під час доопрацювання об'єктів грифування.

Надають рекомендації щодо покращення якості об'єкта грифування.

У разі доопрацювання Заявником об'єкта грифування експерти складають новий експертний висновок із використанням чинного шаблону, передбаченого для відповідного типу навчальної літератури. Такий висновок оформлюють окремим документом, він має відображати результати повторного аналізу доопрацьованого матеріалу. Відмінністю є доповнення блоку «Реалізованість критеріїв» коментарем «доопрацьовано», у якому зазначаються конкретні позиції, що були виправлені відповідно до попередніх зауважень експертної комісії. Це дозволяє фіксувати динаміку змін і забезпечує прозорість процедури експертизи., у якій обґрунтовують повноту доопрацювання об'єкта грифування за поданими експертними висновками, урахування авторської позиції тощо.

Зазначають в експертному висновку щодо комплексної експертизи об'єкта грифування рішення, керуючись пунктом 1 розділу VI та пунктом 3 розділу VII Порядку.

Звертаємо увагу, що гриф надається об'єктам грифування, що відповідають:

законодавству, зокрема Державному стандарту дошкільної освіти, Державним стандартам загальної середньої освіти, типовим та / або модельним програмам, типовій освітній програмі закладу позашкільної освіти, стандартам спеціалізованої освіти, державним освітніми стандартами з конкретних професій (далі – стандарти освіти), засадам державної політики у сфері освіти та принципам освітньої діяльності, визначеним частиною першою статті 6 Закону України «Про освіту»;

принципам системності, науковості, доступності, а також віковим та психофізіологічним особливостям розвитку (сприймання, пам'ять, увага, мислення, мотивація) навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти та професійно-практичної спрямованості.

IV. Критерії для здійснення експертизи

Критерії для здійснення експертизи навчальної літератури (далі – критерії) базуються на принципах, визначених у частині третій статті 75 Закону України «Про освіту»: програми, підручники та посібники мають відповідати принципам системності, науковості, доступності, а також віковим та психофізіологічним особливостям здобувачів освіти.

В освітньому процесі не може використовуватися навчальна література, що містить академічний плагіат, фабрикацію та/або фальсифікацію, твердження, які суперечать визначеним Законом України «Про освіту» засадам державної політики у сфері освіти та принципам освітньої діяльності, а також навчальна література, що містить ознаки дискримінації, крім випадків, якщо відповідні матеріали використовуються для ілюстрування чи пояснення явищ дискримінації.

Під «критерієм» розуміємо ознаку, за якою здійснюють оцінювання та ухвалюють рішення щодо відповідності / невідповідності встановленим вимогам. Критерії містять набір індикаторів, повнота реалізації яких свідчить про міру їх реалізації.

Звертаємо увагу, що критично важливими є такі критерії, як антидискримінаційні, академічна доброчесність в інтелектуальних творах, відповідність державним стандартам освіти, науковість, мова текстів, вміст е-додатка.

4.1. Критерії для здійснення експертизи навчальних програм

Навчальні програми (освітні та парціальні) у сфері дошкільної освіти повинні відповідати принципам освітньої діяльності, визначеним Законом України «Про дошкільну освіту» та Державним стандартом дошкільної освіти й забезпечувати досягнення вихованцями результатів навчання і компетентностей.

Для здійснення експертизи навчальних програм у сфері повної загальної середньої освіти застосовуються відповідні вимоги до модельних і навчальних програм, визначені в додатку 6 до Типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти (наказ Міністерства освіти і науки України від 09.08.2024 року № 1120).

Для здійснення експертизи навчальних програм у сфері профільної середньої освіти застосовуються відповідні вимоги, визначені Державним стандартом профільної середньої освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2024 р. № 851) та Типовою освітньою програмою для 10-12 класів закладів загальної середньої освіти, які забезпечують здобуття профільної середньої освіти за академічним спрямуванням (наказ Міністерства освіти і науки України від 26.05.2025 року № 765).

Позашкільна освіта в закладах позашкільної освіти здійснюється за напрямами, визначеними Законом України «Про позашкільну освіту» і забезпечує здобуття компетентностей за програмами позашкільної освіти, які мають відповідати вимогам до змісту й оформлення та містити вступний, методичний та довідниковий компоненти, реалізовані відповідними розділами програми.

4.2. Критерії для здійснення експертизи навчальної літератури

Критерії для здійснення експертизи навчальної літератури представлені в наведених нижче розділах і є загальними для здійснення комплексної експертизи.

Розділ «Антидискримінаційна експертиза» наявний у висновках щодо всіх типів навчальної літератури та навчальних програм.

Критерії розділу 8 охоплюють експертизу е-додатка, що є невід'ємною складовою підручника.

Комплексна експертиза

Комплексну експертизу проводять із метою оцінки якості об'єкта грифування, відповідності його змісту законодавства, науково-методичним і психолого-педагогічним вимогам.

1. Антидискримінаційна експертиза

1.1. Паритетність представлення жінок і чоловіків

Індикатори:

1.1.1. збалансованість представлення жінок/дівчат і чоловіків/хлопців у текстах, завданнях, ілюстраціях; відсутність закріплення стереотипних гендерних ролей; відсутність подання однієї статі як універсальної норми;

1.1.2. наявність різних соціальних, професійних і поведінкових ролей осіб обох статей.

1.2. Представлення різноманіття за ознаками

Індикатори:

1.2.1. відображення різних соціальних груп за віком, станом здоров'я, етнічним походженням, сімейним і соціальним статусом, місцем проживання, мовним досвідом тощо;

1.2.2. не містить спотворення змісту прав людини, не формує хибні уявлення про окремі групи.

1.3. Полікультурність і толерантність

Індикатори:

1.3.1. наявність поваги до культурного різноманіття;

1.3.2. відсутність ієрархізації або екзотизації культур; представлення внеску різних культур, етносів і регіонів України у розвиток науки, культури, суспільства.

1.4. Відсутність сегрегації та протиставлення

Індикатори:

1.4.1. відсутність протиставлення людей або груп за захищеними ознаками;

1.4.2. недопущення маркування спільнот як «проблемних», «небезпечних» або «винних»;

1.4.3. відсутність тверджень про «природну» нерівність.

1.5. Інклюзивність освітнього контенту

Індикатори:

1.5.1. представлення людей з інвалідністю та іншим досвідом вразливості без ізоляції, жалю або героїзації;

1.5.2. можливість повноцінної участі всіх здобувачів освіти незалежно від життєвих обставин чи досвіду;

1.5.3. демонстрація доступності і підтримки (адаптація, допоміжні засоби, взаємодія з однолітками й педагогічною спільнотою) як невід'ємна частина освітнього середовища, а не як виключення;

1.5.4. використання інклюзивних мовних норм.

1.6. Відсутність стереотипів

Індикатори:

1.6.1. наявність або відсутність стереотипних уявлень за будь-якими ознаками;

1.6.2. уникнення уніфікованого еталонного зображення зовнішності персонажів без індивідуальних рис;

1.6.3. неприпустимість візуального розмежування головних і другорядних дійових осіб за захищеними ознаками, яке підсилюється взаємним розташуванням, мімікою, позами, одягом або іншими зовнішніми маркерами;

1.7. Недискримінаційна мова

Індикатори:

1.7.1. відсутність сексизму, андроцентризму, стигматизувальних або принизливих висловів;

1.7.2. коректність назв соціальних груп;

1.7.3. використання гендерночутливої та інклюзивної мови;

1.8. Воєнний контекст

Індикатори:

1.8.1. чутливість до досвіду війни різних соціальних груп;

1.8.2. відсутність стигматизації ВПО, людей з окупованих територій;

1.8.3. уникнення морального протиставлення різних життєвих стратегій;

1.8.4. визнання багатовимірності воєнного досвіду без героїзації страждання;

1.9. Емоційна безпека та травмоцутливість. Зміст підручника забезпечує формування стійкості до життєвих викликів, а також емоційний та психологічний розвиток здобувачами освіти.

Індикатори:

1.9.1. теми, що можуть травмувати здобувачів освіти (насильство, війна, смерть, дискримінація тощо), подані з акцентом на підтримку й вихід зі складних ситуацій;

1.9.2. наявні тексти й завдання, які сприяють формуванню емоційної підтримки.

2. Академічна доброчесність в інтелектуальних творах**Індикатори:**

2.1. відсутність плагіату (оприлюднених (опублікованих) раніше творів інших авторів без посилання на відповідний твір);

2.2. відсутність сфабрикованої чи сфальсифікованої інформації (вигадування суб'єктом академічної діяльності даних чи фактів про результати власної академічної діяльності та свідомої зміни чи модифікації наявних даних, що призводить до створення завідомо неправдивої інформації щодо результатів академічної діяльності).

3. Відповідність державним стандартам освіти**Індикатори:**

3.1. відповідає ціннісним орієнтирам, визначеним у Державних стандартах освіти;

3.2. відповідає визначеним у Державних стандартах освіти базовим знанням із відповідної освітньої галузі / освітніх галузей (для міжгалузевих інтегрованих курсів) та забезпечує досягнення здобувачами освіти обов'язкових результатів навчання.

4. Системність, науковість, доступність навчальної інформації

Навчальний матеріал систематизовано й структуровано, забезпечено цілісність викладу сучасної навчальної інформації, доступної для сприйняття здобувачами освіти певної вікової категорії.

Індикатори:

4.1. зміст чітко структуровано (наявні рекомендації щодо використання підручника / посібника здобувачами освіти – вступ; основний і додатковий текст; висновки; покажчики, примітки, словник, додатки, інтерактивні елементи тощо);

4.2. зміст і візуальний матеріал не містять інформації, яка стосується Російської Федерації або була надана Російською Федерацією міжнародним інформаційним джерелам, а також, яка розміщується та використовується на офіційних інтернет-ресурсах держав-партнерів і міжнародних організацій;

4.3. навчальну інформацію подано об'єктивно, відповідно до сучасних наукових теорій, концепцій тощо; навчальний матеріал розкриває причинно-наслідкові зв'язки явищ, процесів, подій, містить науково перевірені знання, які відповідають сучасному рівню розвитку науки;

4.4. зміст подано послідовно, від простого до складнішого, з урахуванням логічних зв'язків між поняттями й фактами, забезпечує розуміння навчального предмета як єдиної системи, а не окремих, незв'язаних фактів;

4.5. зміст подано доступно й зрозуміло відповідно до вікової категорії здобувачів освіти;

4.6. навчальний матеріал спрямовано на формування української національної та громадянської ідентичності.

5. Мова текстів

Індикатори:

5.1. мова є науково виваженою, відповідає сучасним мовним нормам, є точною, лаконічною, доступною, чистою, виразною.

6. Система завдань

Система завдань забезпечує практичну реалізацію змісту основного навчального матеріалу, доповнює і конкретизує його, сприяє досягненню певних результатів навчання відповідно до модельної навчальної програми та/або навчальної програми.

Індикатори:

6.1. представлено завдання на розвиток уміння добирати, аналізувати й узагальнювати навчальну інформацію, подану в різний спосіб;

6.2. наявні відкриті дидактичні завдання, які реалізують інтерактивне навчання, завдання для реалізації проєктної діяльності;

6.3. наявні завдання для самостійного / групового виконання, диференційовані за рівнями складності;

6.4. наявні компетентнісні завдання, завдання на розвиток комунікативних умінь, критичного мислення;

6.5. наявні проблемні ситуації / завдання, спрямовані на спостереження, дослідження тощо;

6.6. представлено завдання для перевірки, самоперевірки, взаємоперевірки щодо досягнення результатів навчання.

7. Візуальні засоби

Візуальні засоби навчання забезпечують образне сприйняття матеріалу, його наочну конкретизацію в доступній формі, доповнюють основне значення тексту, демонструють досліджувані явища в динаміці, відображають реальну дійсність тощо.

Індикатори:

7.1. забезпечено взаємозв'язок між візуальними засобами й текстом;

7.2. наявний релевантний пояснювальний текст до відповідних візуальних засобів;

7.3. ілюстрації реалістичні;

7.4. візуальний образ підручника / посібника відображає концепцію з урахуванням читацького призначення (графічні елементи виконані в одному стилі, розміщені в логічній послідовності).

8. Інтерактивний електронний додаток до підручника

Цей розділ стосується експертної оцінки інтерактивних електронних додатків до підручників (е-додатків) відповідно до наказу МОН України «Про затвердження Вимог до інтерактивного електронного додатка до підручника» від 19.04.2024 № 548 зі змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства освіти і науки України від 10.05.2024 № 655 та від 28.08.2025 № 1191.

8.1. Вихідні відомості

Індикатори:

8.1.1. назва і автор (автори) е-дodatка, назва і автор (автори) підручника, складовою якого є е-додаток, знак охорони авторського права (за наявності) та відомості щодо надання грифа;

8.1.2. назва модельної (навчальної) програми, за якою створено підручник;

8.1.3. контактні дані технічної підтримки виробника/розробника е-дodatка.

8.2. Вміст е-дodatка

Індикатори:

8.2.1. вміст е-дodatка охоплює всі теми підручника, узгоджується з його змістом та відповідає цілям і завданням предмета вивчення / навчального предмета / інтегрованого курсу;

8.2.2. обсяг навчального, мультимедійного та іншого контенту в е-дodatку враховує технічні можливості сховища, де розміщено е-дodatок, та характеристики пристроїв, за допомогою яких ним будуть користуватися;

8.2.3. система завдань, наведених в е-дodatку містить завдання різних типів складності, що диференціюють способи, за допомогою яких здобувачі / здобувачки освіти можуть здобути знання, навички і їх перевірити;

8.2.4. система завдань, наведених в е-дodatку містить компетентнісно-орієнтовані завдання для формування або перевірки сформованості ключових компетентностей;

8.2.5. електронну версію друкованої складової підручника, сформовану після останнього етапу підготовки підручника, у форматі PDF або в іншому форматі;

8.2.6. е-дodatок містить уніфіковану систему рубрик та інтерактивний зміст;

8.2.7. інтерактивний навчальний вміст, зокрема інтерактивні завдання для проведення оцінювання, розроблені згідно з рекомендаціями МОН для відповідного рівня (класу) здобуття освіти, результати виконання яких учнями мають бути доступними для цих учнів та їх вчителів в користувацькому інтерфейсі е-дodatку;

8.2.8. мультимедійний контент, що посилює сприйняття інформації та розширює змістові можливості підручника;

8.2.9. інтерактивні інструменти з можливістю перегляду користувачем результатів виконання інтерактивних завдань;

8.2.10. е-додаток містить аудіосупровід до підручника (за наявності);

8.2.11. інструкцію користувача, що охоплює загальні принципи роботи з е-додатком, та пояснює функції всіх елементів загального інтерфейсу;

8.2.12. чіткі інструкції з виконання інтерактивних завдань (у разі потреби);

8.2.13. е-додаток може включати контент з інших джерел, зокрема різноманітні форми інтеграції зовнішніх онлайн-ресурсів та гіперпосилання, які забезпечують доступ до додаткової інформації, за умови їх відповідності цілям навчання та контролю за змінами залучених ресурсів виробником/розробником е-дodatка впродовж дії грифа;

8.2.14. е-додаток не містить рекламу;

8.2.15. вміст, який не належить авторам/розробникам е-дodatка і запозичений з інших джерел, виділяється візуально в єдиному для даного е-дodatка стилі;

8.2.16. контент з інших джерел розміщено з зазначенням авторських прав відповідно до законодавства.

8.3. Інтерфейс та дизайн е-дodatка

Індикатори:

8.3.1. інтерфейс е-дodatка має ієрархію елементів, є цілісним;

8.3.2. е-дodatок забезпечує поінформованість користувача про те, який структурний елемент (сторінка, тема тощо) відображається на екрані

8.4. Технічні і функціональні вимоги до е-дodatка

Індикатори:

8.4.1. е-дodatок забезпечує доступність контенту е-дodatка онлайн із можливістю повного або часткового (лише мультимедійні файли та текстові документи) завантаження контенту на пристрій користувача для роботи офлайн без подальшого доступу до мережі Інтернет), за винятком контенту, що міститься на зовнішніх ресурсах за посиланнями у е-дodatку;

8.4.2. е-дodatок забезпечує можливість перегляду відео, зображень та прослуховування аудіофайлів без потреби встановлення додаткових плагінів (дodatків);

8.4.3. е-дodatок забезпечує адаптацію вмісту та інтерфейсу до розміру та роздільної здатності екрана пристрою;

8.4.4. е-дodatок забезпечує доступ користувачів е-дodatка до мультимедійного контенту е-дodatка без обов'язкової реєстрації;

8.4.5. е-дodatок забезпечує можливість реєстрації його користувачів за різними ролями для підтримки освітнього процесу, моніторингу прогресу учнів тощо, розмежування доступу здобувачів освіти і вчителів до призначеної тільки для них інформації;

8.4.6. в е-дodatку містяться функції пошуку за ключовими словами (зміст, предметний покажчик, іменний покажчик тощо);

8.4.7. технічна підтримка е-дodatка здійснюється протягом строку дії грифа, наданого підручнику і включає забезпечення виробником/розробником е-

додатка його працездатності (серверів, хостингу), функціонування на всіх пристроях та операційних системах, передбачених системними вимогами для використання е-додатка, зазначеними у вихідних відомостях, а також консультування користувачів е-додатка щодо технічних питань його використання.

8.5. Доступність вебвмісту

Індикатори:

8.5.1. весь нетекстовий вміст (відео, аудіо), представлений користувачеві, має еквівалентну текстову версію;

8.5.2. колір не використовується як єдиний візуальний засіб передачі інформації;

8.5.3. якщо будь-яке аудіо на вебсторінці відтворюється автоматично протягом понад 3 секунд, доступний механізм або для призупинення, або для припинення аудіо чи механізм керування гучністю звуку незалежно від загального рівня гучності системи;

8.5.4. обмеження на три чи менше спалахи; вебсторінки не мають містити нічого, що блимає/спалахує більше ніж три рази протягом однієї секунди, або спалаху нижчого за загальні порогові значення спалаху та червоного спалаху;

8.5.5. вебсторінки повинні мати заголовки, які описують тему або призначення;

8.5.6. гіперпосилання можна розрізнити на вебсторінці.

V. Особливості здійснення експертизи навчальної літератури, що видається (повторно видається) за кошти державного бюджету

Дворічний цикл підручникотворення передбачає двоетапність експертного оцінювання. Перший етап здійснюється до апробації навчального матеріалу та має на меті визначення його готовності до практичного випробування в освітньому процесі. Другий етап проводиться після завершення апробації і передбачає аналіз результатів практичного використання та внесених змін. Такий підхід забезпечує поєднання теоретичної оцінки з перевіркою функціональної спроможності навчального продукту в реальному освітньому середовищі.

5.1 Особливості експертизи до апробації

Експертиза на першому етапі спрямована на встановлення відповідності навчального матеріалу Державним стандартам освіти, перевірку системності та наукової коректності змісту, аналіз антидискримінаційної складової та оцінювання функціональної спроможності електронного додатка. На цьому етапі подається повний макет підручника разом із електронним додатком.

Надання грифа «Допущено до використання в освітньому процесі під час апробації» означає підтвердження відповідності матеріалу мінімально необхідним вимогам якості, однак не передбачає остаточного схвалення. Навіть за умови високого рівня реалізації критеріїв остаточний гриф може бути надано лише після завершення апробації та повторного експертного оцінювання. Строк дії цього грифа відповідає строкам проведення апробації. Ця експертиза має узагальнювальний і попереджувальний характер та спрямована не на детальну

науково-методичну оцінку кожного елемента змісту, а на виявлення системних ризиків перед етапом апробації. Узагальнення критеріїв дає змогу експерту швидко оцінити відповідність матеріалу базовим вимогам до змісту, недискримінаційності, дидактичної цілісності та методичної придатності до використання в освітньому процесі. Такий формат дозволяє сфокусувати експертну увагу на ключових маркерах якості та прийняти обґрунтоване рішення щодо доцільності допуску матеріалу до апробації з подальшим уточненням за її результатами. Експерт у своєму висновку має не лише констатувати відповідність або невідповідність, а й виявити потенційні ризики, які можуть проявитися під час практичного використання матеріалу в закладах освіти.

Після отримання грифа «Допущено до використання в освітньому процесі під час апробації» Установа забезпечує умови для діяльності експертів, які супроводжують об'єкт грифування під час проходження ним апробації в освітньому процесі, що відображається у договорі з експертом.

У цей період матеріал використовується в освітньому процесі та проходить апробацію в реальних умовах функціонування закладів освіти. Метою цього етапу є перевірка не лише теоретичної відповідності матеріалу встановленим вимогам, а й підтвердження його практичної спроможності забезпечувати досягнення результатів навчання.

Упродовж апробації відбувається доопрацювання навчального матеріалу з урахуванням зауважень першої експертизи та зворотного зв'язку від учасників освітнього процесу. Автори і видавці уточнюють змістові формулювання, структуру матеріалу, методичний апарат, а також стабілізують функціонування електронних додатків. Таким чином, матеріал переходить від статусу експертно оціненої моделі до статусу апробованого освітнього продукту.

Важливою складовою цього періоду є накопичення доказової бази для остаточної експертизи. Формуються результати апробації, узагальнюються спостереження, аналізується ефективність використання матеріалу в навчанні та якість внесених змін. Саме ці дані стають підставою для оцінювання на другому етапі, де експерт перевіряє не лише відповідність вимогам, а й підтверджену практикою дієвість матеріалу.

Рішення про проходження/непроходження навчальною літературою апробації ухвалюється відповідною предметною (галузевою) експертною комісією, повноваження якої визначено Порядком.

У разі надання зауважень і пропозицій щодо внесення змін до підручника/ посібника, що проходив апробацію, ініціатор апробації інформує Комісію, яка надала **гриф «Допущено до використання в освітньому процесі під час апробації»** про їх врахування шляхом внесення змін або надає свої обґрунтовані заперечення. Якщо ініціатором апробації враховані всі пропозиції, то Комісія приймає позитивне рішення про те, що підручник/посібник пройшов апробацію.

У разі отримання Комісією обґрунтованих заперечень рішення про їх визнання/невизнання приймається Комісією шляхом голосування.

5.2 Особливості експертизи після апробації

Другий етап експертизи має на меті оцінювання результатів апробації та аналіз змін, внесених до навчального матеріалу. Експерт перевіряє, чи враховано зауваження попередньої експертизи, чи усунуто виявлені недоліки та чи збережено логіку викладу після внесення змін. За результатами апробації експерт подає **заключний звіт** та **експертний висновок**, які розглядаються на засіданні Комісії.

Особлива увага приділяється відповідності фінальної редакції програмним вимогам, цілісності структури, узгодженості друкованої та електронної частин, а також стабільності функціонування е-додатка. Після апробації експерт оцінює не лише змістову, а й практичну спроможність матеріалу забезпечувати досягнення обов'язкових результатів навчання.

На підставі поданих заключних звітів та експертних висновків Комісія приймає одне із таких рішень:

- надати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі» (для посібників, що частково чи повністю замінюють підручники і підлягають апробації);
- рекомендувати МОН надати гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»;
- направити об'єкт грифування на доопрацювання.

Якщо заявник протягом встановленого строку не доопрацьовує відповідний об'єкт грифування або відмовляється його доопрацювати, Комісія ухвалює рішення про відхилення такого об'єкта грифування. У разі прийняття Комісією рішення про відхилення об'єкта грифування Комісія зобов'язана повідомити заявника про спосіб, порядок і строк оскарження такого рішення у спосіб та строк, передбачені Законом України «Про адміністративну процедуру».

Заявник має право оскаржити рішення про відхилення об'єкта грифування в порядку адміністративного оскарження відповідно до Закону України «Про адміністративну процедуру» та/або в судовому порядку».

VI. Розміщення та експертиза освітніх матеріалів у модулі Грифування платформи «Всеукраїнська школа онлайн».

Функціонал експертизи освітніх матеріалів - підручників з електронними додатками/посібників для осіб з особливими освітніми потребами/навчально-методичних посібників для вчительства - реалізовано в модулі Грифування підручників.

Ініціатор оприлюднення освітніх матеріалів з роллю «видавництво/Представник Видавництва» за допомогою електронних форм вебплатформи, передбачених для подання пропозицій щодо оприлюднення освітніх матеріалів на Платформі, розміщує матеріали для проведення експертизи.

Експертиза проводиться користувачами Платформи з роллю «Експерт». Перед стартом експертизи призначений Експерт отримує лист-запрошення на електронну пошту провести експертизу. Експерт має ознайомитись з інформацією про об'єкт грифування та погодитись чи відмовитись від участі в експертизі.

Експерт у заявці в Модулі експертизи знайомиться з об'єктом грифування та надає Зауваження. Протягом сумісної роботи над заявкою «Представника Видавництва» та «Експерта», «Представники Видавництва» можуть опрацювати зауваження та вносити зміни до підручника. Якщо «Представник Видавництва» позначив, що він/вона погоджується з зауваженням, в момент збереження результатів опрацювання цього зауваження запис про це зберігається в «журналі змін» у заявці. Зауваження, з якими «Представник Видавництва» не погодився, не відображаються в Журналі змін. Після того, як «Експерт» опрацював заявку, залишив всі необхідні зауваження, проставив Критерії відповідності, обрав Експертний висновок та написав Коментар експерта, він може згенерувати Експертний висновок. Після цього заявка передається на розгляд експертної Комісії. Експерт має можливість підписати експертний висновок, згенерований ним/нею в Модулі, за допомогою КЕП.

VII. Експертний висновок

Експерт подає для розгляду на засіданні Комісії розгорнутий та обґрунтований експертний висновок з оцінкою якості об'єкта грифування, відповідності його змісту законодавству, науково-методичним і психолого-педагогічним вимогам відповідно до пункту 6 розділу I Порядку.

До експертного висновку додаються (за наявності) чіткі та обґрунтовані зауваження, що мають бути опрацьовані під час доопрацювання об'єктів грифування. Так, у формі експертного висновку експерт у разі оцінки «потребує доопрацювання» або «потребує суттєвого доопрацювання» за відповідним індикатором має **обов'язково** заповнити колонку «зауваження і коментарі», у якій вказати номери відповідних параграфів, тем, завдань, сторінок тощо. Також у відповідній колонці форми експертного висновку експерт має подати зауваження та рекомендації (за наявності) щодо покращення якості навчальної літератури. Зауваження, що містяться в експертному висновку, є основою для доопрацювання об'єкта грифування, опрацьовуються заявником і мають бути відображені під час повторної експертизи за підсумками здійсненого доопрацювання.

Рекомендації експерта в експертному висновку мають дорадчий характер. Вони мають на меті можливе удосконалення об'єкта грифування та не є обов'язковими до виконання, про що експерт зазначає у висновку. Доопрацювання зазначених пунктів залишається на розсуд заявника.

У разі направлення Комісією об'єкта грифування на доопрацювання та отримання відповіді від заявника, експерт складає новий експертний висновок із використанням чинного шаблону, передбаченого для відповідного типу навчальної літератури. Такий висновок оформлюють окремим документом, він має відображати результати повторного аналізу доопрацьованого матеріалу. Відмінністю є доповнення блоку «Реалізованість критеріїв» коментарем «доопрацьовано», у якому зазначаються конкретні позиції, що були виправлені відповідно до попередніх зауважень експертної комісії. Це дозволяє фіксувати динаміку змін і забезпечує прозорість процедури експертизи.

Об'єкти грифування, що потенційно можуть брати участь у конкурсному відборі підручників та посібників, які видаватимуться за кошти державного та/

або місцевого бюджетів, мають пройти обов'язкову апробацію під час освітнього процесу. Апробації таких об'єктів грифування передують комплексна експертиза щодо їх якості та відповідності змісту законодавству, надання проміжного грифа «Допущено до використання в освітньому процесі під час апробації». Здійснюючи таку експертизу, експерт використовує форму експертного висновку комплексної експертизи, що включає науково-методичну, психолого-педагогічну та антидискримінаційну складову, наведену в **додатку 1**.

Відповідно до пункту 9 розділу V затверджених Змін до Порядку здійснення експертизи, надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам (<https://surl.li/dtwngqm>) за результатами апробації об'єкта грифування, що потенційно може брати участь у конкурсному відборі підручників та посібників, які видаватимуться за кошти державного та/або місцевого бюджетів, експерт подає експертний висновок, наведений в **додатку 2**. Слід зауважити, що експерт у своєму експертному висновку після супроводження проведеної апробації об'єкта грифування підтверджує відповідність його Державним стандартам та дозволяє офіційне рекомендування об'єкта грифування Міністерству освіти і науки України для отримання грифа.

Для проведення експертизи навчально - методичних посібників, що не беруть участь у конкурсному відборі, експерт використовує форму експертного висновку, наведену в **додатку 3**.

Форма експертного висновку до навчальних, навчально-практичних посібників наведено в **додатку 4**. Наголошуємо, що в залежності від типу об'єкта грифування експертами можуть не враховуватися окремі критерії чи їх індикатори. Натомість, окрему думку щодо реалізації індикаторів критеріїв експерти викладають у примітках.

Форми експертних висновків щодо експертизи програм диференціюються залежно від типу та специфіки програми, що проходить експертизу, а саме:

для проведення експертизи освітніх програм у сфері дошкільної освіти / парціальних програм експерт використовує форму, наведену у **додатку 5**;

для проведення експертизи навчальних програм у сфері повної загальної середньої освіти, що можуть бути рекомендовані для використання в освітньому процесі, як модельні відповідно до законодавства, та навчальних програм із позашкільної освіти - у **додатку 6**;

для проведення експертизи навчальних програм та вибіркового освітніх компонентів у сфері профільної середньої освіти для 10–12 класів закладів загальної середньої освіти, які забезпечують здобуття профільної середньої освіти за академічним спрямуванням, форма висновку відповідає **додатку 7**;

для проведення експертизи програм з корекційно - розвиткової роботи експерт використовує форму у **додатку 8**;

Для проведення комплексної експертизи об'єкта грифування, що потенційно може брати участь у конкурсному відборі посібників для осіб з особливими освітніми потребами, які видаватимуться за кошти державного та/або місцевого бюджетів, наведено в **додатку 9**.

Форма експертного висновку до навчальних посібників (атласів, карт, плакатів) наведена у **додатку 10**.

Для здійснення експертизи об'єктів грифування, що перекладені мовами корінних народів і національних меншин, застосовується форма експертного висновку про відповідність перекладу змістових частин об'єкта грифування змісту оригінального об'єкта грифування, наведена в **додатку 11**.

Експертний висновок для комплексної експертизи електронного підручника / електронного навчального посібника наведено у **додатку 12**.

Експертний висновок

(комплексна експертиза об'єкта грифування, що потенційно може брати участь у конкурсному відборі підручників/посібників, які видаватимуться за кошти державного та/або місцевого бюджетів для отримання грифа «Допущено до використання в освітньому процесі під час апробації»)

(назва, клас, авторський колектив, видавництво,
обліково-видавничі аркуші)

Експерт (ППП) _____

На експертизу подано:			
Підручник / посібник			
Е-додаток до підручника			
Аудіосупровід до підручника			
Критерії експертизи	Реалізованість критеріїв		
	● реалізовано ● потребує доопрацювання	зауваження / коментарі (із зазначенням номерів параграфів / тем / завдань, сторінок тощо)	рекомендації щодо покращення якості навчальної літератури
1. Антидискримінаційна експертиза			
1.1. Паритетність представлення жінок і чоловіків			
Гендерна збалансованість представлення: рівномірна репрезентація жінок і чоловіків у різних соціальних, професійних і поведінкових ролях без стереотипізації та подання однієї статі як			
1.2. Представлення різноманіття за ознаками			
Репрезентація соціального різноманіття: відображення різних соціальних груп без спотворення змісту прав людини та формування хибних уявлень про них.			
1.3. Полікультурність і толерантність			
Повага до культурного різноманіття: відображення внеску різних культур, етносів і регіонів України без ієрархізації			
1.4. Відсутність сегрегації та протиставлення			

Недопущення дискримінаційних протиставлень: відсутність протиставлення людей за захищеними ознаками, маркування спільнот як «проблемних» чи «винних», а також			
1.5. Інклюзивність освітнього контенту			
Відображення інклюзивності: коректне представлення людей з інвалідністю та іншим досвідом вразливості без стигматизації, забезпечення участі всіх здобувачів освіти, демонстрація доступності як норми освітнього			
1.6. Відсутність стереотипів			
Уникнення стереотипізації: відсутність упереджених уявлень за будь-якими ознаками, недопущення уніфікованих «еталонних» образів персонажів і візуального розмежування ролей за			
1.7. Недискримінаційна мова			
Використання коректної, гендерночутливої та інклюзивної мови: відсутність сексизму й стигматизувальних висловів, дотримання нейтральності та коректних назв			
1.8. Воєнний контекст			
Чутливе відображення досвіду війни: врахування різного досвіду соціальних груп, відсутність стигматизації (зокрема ВПО й мешканців окупованих територій), уникнення морального протиставлення життєвих стратегій і визнання багатовимірності воєнного			
1.9. Емоційна безпека та травмоцутливість			
Зміст підручника забезпечує формування стійкості до життєвих викликів, а також емоційний та психологічний розвиток здобувачами освіти.			
2. Академічна доброчесність в інтелектуальних творах			
2.1. відсутність плагіату (оприлюднених (опублікованих) раніше творів інших авторів без посилання на відповідний твір)			

2.2. відсутність сфабрикованої чи сфальсифікованої інформації (вигадування суб'єктом академічної діяльності даних чи фактів про результати власної академічної діяльності та свідомої зміни чи модифікації наявних даних, що призводить до створення завідомо неправдивої інформації щодо			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
3. Відповідність Державним стандартам освіти			
3.1. відповідає ціннісним орієнтирам, визначеним у Державних стандартах			
3.2. відповідає визначеним у Державних стандартах освіти базовим знанням із відповідної освітньої галузі / освітніх галузей (для міжгалузевих інтегрованих курсів) та забезпечує досягнення здобувачами освіти обов'язкових результатів навчання			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
4. Системність, науковість, доступність навчальної інформації			
4.1. зміст чітко структуровано (наявні рекомендації щодо використання підручника / посібника здобувачами освіти – вступ; основний і додатковий текст; висновки; покажчики, примітки, словник, додатки, інтерактивні елементи			
4.2. зміст і візуальний матеріал не містять інформації, яка стосується Російської Федерації або була надана Російською Федерацією міжнародним інформаційним джерелам, а також, яка розміщується та використовується на офіційних інтернет-ресурсах держав-партнерів і міжнародних організацій			
4.3. навчальну інформацію подано об'єктивно, відповідно до сучасних наукових теорій, концепцій тощо; навчальний матеріал розкриває причинно-наслідкові зв'язки явищ, процесів, подій, містить науково перевірені знання, які відповідають			
4.4. логічність і доступність подання змісту: послідовне викладення від простого до складнішого з урахуванням зв'язків між поняттями, зрозумілість для вікової категорії здобувачів освіти та спрямованість на формування української національної й громадянської			

*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
5. Мова текстів			
5.1. Мова є науково вираженою, відповідає сучасним мовним нормам, є точною, лаконічною, доступною,			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
6. Система завдань			
6.1. представлено завдання на розвиток уміння добирати, аналізувати й узагальнювати навчальну інформацію, подану в різний спосіб			
6.2. наявні відкриті дидактичні завдання, які реалізують інтерактивне навчання, завдання для реалізації проєктної діяльності			
6.3. представлено різноманітність навчальних завдань: наявність диференційованих індивідуальних і групових завдань, компетентнісних і дослідницьких форматів (зокрема проблемних ситуацій), а також інструментів перевірки, самоперевірки			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
7. Візуальні засоби			
Візуальні засоби навчання забезпечують образне сприйняття матеріалу, його наочну конкретизацію в доступній формі, доповнюють основне значення тексту, демонструють досліджувані явища в динаміці, відображають реальну			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
8. Інтерактивний електронний додаток до підручника			
8.1. Вихідні відомості			
8.1.1. назва і автор (автори) е-дodatка, назва і автор (автори) підручника, складовою якого є е-дodatок, знак охорони авторського права (за наявності)			
8.1.2. назва модельної (навчальної) програми, за якою створено підручник			
8.1.3. контактні дані технічної підтримки виробника/розробника е-дodatка			
8.2. Вміст е-дodatка			

8.2.1. вміст е-дodatка охоплює всі теми підручника, узгоджується з його змістом та відповідає цілям і завданням предмета вивчення / навчального предмета / інтегрованого курсу			
8.2.2. обсяг навчального, мультимедійного та іншого контенту в е-дodatку враховує технічні можливості сховища, де розміщено е-дodatок, та характеристики пристроїв, за допомогою яких ним будуть користуватися			
8.2.3. варіативність системи завдань в е-дodatку: наявність диференційованих за складністю та компетентнісно орієнтованих завдань, що забезпечують різні способи здобуття знань і перевірки			
8.2.4. е-дodatок містить уніфіковану систему рубрик та інтерактивний зміст			
8.2.5. інтерактивний навчальний вміст, зокрема інтерактивні завдання для проведення оцінювання, розроблені згідно з рекомендаціями МОН для відповідного рівня (класу) здобуття освіти, результати виконання яких учнями мають бути доступними для цих учнів та їх вчителів в користувацькому інтерфейсі			
8.2.6. мультимедійний контент, що посилює сприйняття інформації та розширює змістові можливості			
8.2.7. інтерактивні інструменти з можливістю перегляду користувачем результатів виконання інтерактивних			
8.2.8. е-дodatок містить аудіосупровід до підручника (за наявності)			
8.2.9. наявні зрозумілі інструкції користувача: опис принципів роботи з е-дodatком, функцій інтерфейсу та чіткі пояснення щодо виконання інтерактивних			
8.2.10. е-дodatок не містить рекламу			
8.2.11. контент з інших джерел розміщено з зазначенням авторських прав відповідно до законодавства			
8.3. Інтерфейс та дизайн е-дodatка			
8.3.1. інтерфейс е-дodatка має ієрархію елементів, є цілісним			
8.3.2. е-дodatок забезпечує поінформованість користувача про те, який структурний елемент (сторінка, тема тощо) відображається на екрані			

8.4. Технічні і функціональні вимоги до е-дodatка			
8.4.1. е-дodatок забезпечує доступність контенту е-дodatка онлайн із можливістю повного або часткового (лише мультимедійні файли та текстові документи) завантаження контенту на пристрій користувача для роботи офлайн без подальшого доступу до мережі Інтернет), за винятком контенту, що міститься на зовнішніх ресурсах за посиланнями у е-дodatку			
8.4.2. е-дodatок забезпечує можливість перегляду відео, зображень та прослуховування аудіофайлів без потреби встановлення додаткових плагінів			
8.4.3. е-дodatок забезпечує адаптацію вмісту та інтерфейсу до розміру та роздільної здатності екрана пристрою			
8.4.4. е-дodatок забезпечує доступ користувачів е-дodatка до мультимедійного контенту е-дodatка без обов'язкової реєстрації			
8.4.5. е-дodatок забезпечує можливість реєстрації його користувачів за різними ролями для підтримки освітнього процесу, моніторингу прогресу учнів тощо, розмежування доступу здобувачів освіти і вчителів до призначеної тільки			
8.4.6. в е-дodatку містяться функції пошуку за ключовими словами (зміст, предметний покажчик, іменний покажчик тощо)			
8.5. Доступність вебвмісту			
8.5.1. весь нетекстовий вміст (відео, аудіо), представлений користувачеві, має еквівалентну текстову версію			
8.5.2. колір не використовується як єдиний візуальний засіб передачі			
8.5.3. якщо будь-яке аудіо на вебсторінці відтворюється автоматично протягом понад 3 секунд, доступний механізм або для призупинення, або для припинення аудіо чи механізм керування гучністю звуку незалежно від загального рівня			
8.5.4. обмеження на три чи менше спалахи; вебсторінки не мають містити нічого, що блимає/спалахує більше ніж три рази протягом однієї секунди, або спалаху нижчого за загальні порогові значення спалаху та червоного спалаху			

8.5.5. вебсторінки повинні мати заголовки, які описують тему або призначення			
8.5.6. гіперпосилання можна розрізнити на вебсторінці			
Висновок:			
Пропоную:			
надати гриф «Допущено до використання в освітньому процесі під час апробації»; відмовити в наданні грифа «Допущено до використання в освітньому процесі під час апробації»; направити об'єкт грифування на розгляд іншим Комісіям у випадках, зазначених у пунктах 3, 4 розділу IV Порядку; доопрацювати об'єкт експертизи.			
		Підпис	ПІБ (повністю)

Експертний висновок

(комплексна експертиза об'єкта грифування, що потенційно може брати участь у конкурсному відборі підручників/посібників, які видаватимуться за кошти державного та/або місцевого бюджетів)

(назва, клас, авторський колектив, видавництво,
обліково-видавничі аркуші)

Експерт (ПП)_____

На експертизу подано:			
Підручник / посібник			
Е-додаток до підручника			
Аудіосупровід до підручника			
Критерії експертизи	Реалізованість критеріїв		
	● реалізовано ● потребує доопрацювання	зауваження / коментарі (із зазначенням номерів параграфів / тем / завдань, сторінок тощо)	рекомендації щодо покращення якості навчальної літератури
1. Антидискримінаційна експертиза			
1.1. Паритетність представлення жінок і чоловіків			
1.1.1. збалансованість представлення жінок/дівчат і чоловіків/хлопців у текстах, завданнях, ілюстраціях; відсутність закріплення стереотипних гендерних ролей; відсутність подання однієї статі як універсальної норми			
1.1.2. наявність різних соціальних, професійних і поведінкових ролей осіб обох статей			
1.2. Представлення різноманіття за ознаками			
1.2.1. відображення різних соціальних груп за віком, станом здоров'я, етнічним походженням, сімейним і соціальним статусом, місцем проживання, мовним досвідом тощо			
1.2.2. не містить спотворення змісту прав людини, не формує хибні уявлення про окремі групи			
1.3. Полікультурність і толерантність			
1.3.1. наявність поваги до культурного різноманіття			
1.3.2. відсутність ієрархізації або екзотизації культур; представлення внеску різних культур, етносів і регіонів України у розвиток науки, культури, ~~сучасності~~			
1.4. Відсутність сегрегації та протиставлення			
1.4.1. відсутність протиставлення людей або груп за захищеними ознаками			
1.4.2. недопущення маркування спільнот як «проблемних», «небезпечних» або «винних»:			

1.4.3. відсутність тверджень про «природну» нерівність			
1.5. Інклюзивність освітнього контенту			
1.5.1. представлення людей з інвалідністю та іншим досвідом вразливості без ізоляції, жалю або героїзації			
1.5.2. можливість повноцінної участі всіх здобувачів освіти незалежно від життєвих обставин чи досвіду			
1.5.3. демонстрація доступності і підтримки (адаптація, допоміжні засоби, взаємодія з однолітками й педагогічною спільнотою) як невід’ємна частина освітнього середовища, а не як виключення			
1.5.4. використанні інклюзивних мовних норм			
1.6. Відсутність стереотипів			
1.6.1. наявність або відсутність стереотипних уявлень за будь-якими ознаками			
1.6.2. уникнення уніфікованого еталонного зображення зовнішності персонажів без індивідуальних рис			
1.6.3. неприпустимість візуального розмежування головних і другорядних дійових осіб за захищеними ознаками, яке підсилюється взаємним розташуванням, мімікою, позами, одягом або іншими зовнішніми маркерами			
1.7. Недискримінаційна мова			
1.7.1. відсутність сексизму, андроцентризму, стигматизувальних або			
1.7.2. коректність назв соціальних груп			
1.7.3. використання гендерночутливої та інклюзивної мови			
1.8. Воєнний контекст			
1.8.1. чутливість до досвіду війни різних соціальних груп			
1.8.2. відсутність стигматизації ВПО, людей з окупованих територій			
1.8.3. уникнення морального протиставлення різних життєвих стратегій			
1.8.4. визнання багатовимірності воєнного досвіду без героїзації страждань			

1.9. Емоційна безпека та травмочутливість Зміст підручника забезпечує формування стійкості до життєвих викликів, а також емоційний та психологічний розвиток здобувачами освіти			
1.9.1. теми, що можуть травмувати здобувачів освіти (насильство, війна, смерть, дискримінація тощо), подані з акцентом на підтримку й вихід зі складних ситуацій			
1.9.2. наявні тексти й завдання, які сприяють формуванню емоційної підтримки			
2. Академічна доброчесність в інтелектуальних творах			
2.1. відсутність плагіату (оприлюднених (опублікованих) раніше творів інших авторів без посилання на відповідний твір)			
2.2. відсутність сфабрикованої чи сфальсифікованої інформації (вигадування суб'єктом академічної діяльності даних чи фактів про результати власної академічної діяльності та свідомої зміни чи модифікації наявних даних, що призводить до створення завідомо неправдивої інформації щодо результатів академічної діяльності)			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
3. Відповідність Державним стандартам освіти			
3.1. відповідає ціннісним орієнтирам, визначеним у Державних стандартах			
3.2. відповідає визначеним у Державних стандартах освіти базовим знанням із відповідної освітньої галузі / освітніх галузей (для міжгалузевих інтегрованих курсів) та забезпечує досягнення здобувачами освіти обов'язкових			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
4. Системність, науковість, доступність навчальної інформації			
Навчальний матеріал систематизовано й структуровано, забезпечено цілісність викладу сучасної навчальної інформації, доступної для сприйняття здобувачами освіти певної вікової категорії			
4.1. зміст чітко структуровано (наявні рекомендації щодо використання підручника / посібника здобувачами освіти – вступ; основний і додатковий текст; висновки; покажчики, примітки, словник, додатки, інтерактивні елементи			

4.2. зміст і візуальний матеріал не містять інформації, яка стосується Російської Федерації або була надана Російською Федерацією міжнародним інформаційним джерелам, а також, яка розміщується та використовується на офіційних інтернет-ресурсах держав-партнерів і міжнародних організацій			
4.3. навчальну інформацію подано об'єктивно, відповідно до сучасних наукових теорій, концепцій тощо; навчальний матеріал розкриває причинно-наслідкові зв'язки явищ, процесів, подій, містить науково перевірені знання, які відповідають			
4.4. зміст подано послідовно, від простого до складнішого, з урахуванням логічних зв'язків між поняттями й фактами, забезпечує розуміння навчального предмета як єдиної системи, а не окремих незв'язаних фактів			
4.5. зміст подано доступно й зрозуміло відповідно до вікової категорії здобувачів освіти			
4.6. навчальний матеріал спрямовано на формування української національної та громадянської ідентичності			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
5. Мова текстів			
5.1. Мова є науково виваженою, відповідає сучасним мовним нормам, є точною, лаконічною, доступною, чистою,			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
6. Система завдань			
Система завдань забезпечує практичну реалізацію змісту основного навчального матеріалу, доповнює і конкретизує його, сприяє досягненню певних результатів навчання відповідно до модельної навчальної програми та/або навчальної програми			
6.1. представлено завдання на розвиток уміння добирати, аналізувати й узагальнювати навчальну інформацію, подану в різний спосіб			
6.2. наявні відкриті дидактичні завдання, які реалізують інтерактивне навчання, завдання для реалізації проєктної діяльності			

6.3. наявні завдання для самостійного / групового виконання, диференційовані за рівнями складності			
6.4. наявні компетентнісні завдання, завдання на розвиток комунікативних умінь, критичного мислення			
6.5. наявні проблемні ситуації / завдання, спрямовані на спостереження, дослідження тощо			
6.6. представлено завдання для перевірки, самоперевірки, взаємоперевірки щодо досягнення результатів навчання			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
7. Візуальні засоби			
Візуальні засоби навчання забезпечують образне сприйняття матеріалу, його наочну конкретизацію в доступній формі, доповнюють основне значення тексту, демонструють досліджувані явища в динаміці, відображають реальну дійсність тощо			
7.1. забезпечено взаємозв'язок між візуальними засобами й текстом			
7.2. наявний релевантний пояснювальний текст до відповідних візуальних засобів			
7.3. ілюстрації реалістичні			
7.4. візуальний образ підручника / посібника відображає концепцію з урахуванням читацького призначення (графічні елементи виконані в одному стилі, розміщені в логічній послідовності)			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
8. Інтерактивний електронний додаток до підручника			
8.1. Вихідні відомості			
8.1.1. назва і автор (автори) е-дodatка, назва і автор (автори) підручника, складовою якого є е-додаток, знак охорони авторського права (за наявності)			
8.1.2. назва модельної (навчальної) програми, за якою створено підручник			
8.1.3. контактні дані технічної підтримки виробника/розробника е-дodatка			
8.2. Вміст е-дodatка			
8.2.1. вміст е-дodatка охоплює всі теми підручника, узгоджується з його змістом та відповідає цілям і завданням предмета вивчення / навчального предмета / інтегрованого курсу			

8.2.2. обсяг навчального, мультимедійного та іншого контенту в е-додатку враховує технічні можливості сховища, де розміщено е-додаток, та характеристики пристроїв, за допомогою яких ним будуть користуватися			
8.2.3. система завдань, наведених в е-додатку містить завдання різних типів складності, що диференціюють способи, за допомогою яких здобувачі / здобувачки освіти можуть здобути знання, навички і			
8.2.4. система завдань, наведених в е-додатку містить компетентнісно-орієнтовані завдання для формування або перевірки сформованості ключових компетентностей			
8.2.5. електронну версію друкованої складової підручника, сформовану після останнього етапу підготовки підручника, у форматі PDF або в іншому форматі			
8.2.6. е-додаток містить уніфіковану систему рубрик та інтерактивний зміст			
8.2.7. інтерактивний навчальний вміст, зокрема інтерактивні завдання для проведення оцінювання, розроблені згідно з рекомендаціями МОН для відповідного рівня (класу) здобуття освіти, результати виконання яких учнями мають бути доступними для цих учнів та їх вчителів в користувацькому інтерфейсі е-додатку			
8.2.8. мультимедійний контент, що посилює сприйняття інформації та розширює змістові можливості підручника			
8.2.9. інтерактивні інструменти з можливістю перегляду користувачем результатів виконання інтерактивних завдань			
8.2.10. е-додаток містить аудіосупровід до підручника (за наявності)			
8.2.11. інструкцію користувача, що охоплює загальні принципи роботи з е-додатком, та пояснює функції всіх елементів загального інтерфейсу			
8.2.12. чіткі інструкції з виконання інтерактивних завдань (у разі потреби)			

8.2.13. е-додаток може включати контент з інших джерел, зокрема різноманітні форми інтеграції зовнішніх онлайн-ресурсів та гіперпосилання, які забезпечують доступ до додаткової інформації, за умови їх відповідності цілям навчання та контролю за змінами залучених ресурсів виробником/розробником е-додатка впродовж дії			
8.2.14. е-додаток не містить рекламу			
8.2.15. вміст, який не належить авторам/розробникам е-додатка і запозичений з інших джерел, виділяється візуально в єдиному для даного е-додатка стилі.			
8.2.16. контент з інших джерел розміщено з зазначенням авторських прав відповідно до законодавства			
8.3. Інтерфейс та дизайн е-додатка			
8.3.1. інтерфейс е-додатка має ієрархію елементів, є цілісним			
8.3.2. е-додаток забезпечує поінформованість користувача про те, який структурний елемент (сторінка, тема тощо) відображається на екрані			
8.4. Технічні і функціональні вимоги до е-додатка			
8.4.1. е-додаток забезпечує доступність контенту е-додатка онлайн із можливістю повного або часткового (лише мультимедійні файли та текстові документи) завантаження контенту на пристрій користувача для роботи офлайн без подальшого доступу до мережі Інтернет), за винятком контенту, що міститься на зовнішніх ресурсах за посиланнями у е-додатку			
8.4.2. е-додаток забезпечує можливість перегляду відео, зображень та прослуховування аудіофайлів без потреби встановлення додаткових плагінів			
8.4.3. е-додаток забезпечує адаптацію вмісту та інтерфейсу до розміру та роздільної здатності екрана пристрою			
8.4.4. е-додаток забезпечує доступ користувачів е-додатка до мультимедійного контенту е-додатка без обов'язкової ресетрації			

8.4.5. е-додаток забезпечує можливість реєстрації його користувачів за різними ролями для підтримки освітнього процесу, моніторингу прогресу учнів тощо, розмежування доступу здобувачів освіти і вчителів до призначеної тільки			
8.4.6. в е-додатку містяться функції пошуку за ключовими словами (зміст, предметний покажчик, іменний покажчик тощо)			
8.4.7. технічна підтримка е-додатка здійснюється протягом строку дії грифа, наданого підручнику і включає забезпечення виробником/розробником е-додатка його працездатності (серверів, хостингу), функціонування на всіх пристроях та операційних системах, передбачених системними вимогами для використання е-додатка, зазначеними у вихідних відомостях, а також консультування користувачів е-додатка щодо технічних питань його			
8.5. Доступність вебвмісту			
8.5.1. весь нетекстовий вміст (відео, аудіо), представлений користувачеві, має еквівалентну текстову версію			
8.5.2. колір не використовується як єдиний візуальний засіб передачі			
8.5.3. якщо будь-яке аудіо на вебсторінці відтворюється автоматично протягом понад 3 секунд, доступний механізм або для призупинення, або для припинення аудіо чи механізм керування гучністю звуку незалежно від загального рівня			
8.5.4. обмеження на три чи менше спалахи; вебсторінки не мають містити нічого, що блимає/спалахує більше ніж три рази протягом однієї секунди, або спалаху нижчого за загальні порогові значення спалаху та червоного спалаху			
8.5.5. вебсторінки повинні мати заголовки, які описують тему або призначення			
8.5.6. гіперпосилання можна розрізнити на вебсторінці			
Висновок (підсумкова частина, у якій коротко формулюються основні результати, ідеї або висновки, отримані в ході експертизи об'єкта грифування):			
Пропоную:			
надати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»; рекомендувати МОН надати гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»; направити об'єкт грифування на доопрацювання.			

	Підпис	ПІБ (повністю)

Форма експертного висновку
(комплексна експертиза навчально-методичного посібника)

(назва, автор/авторський колектив, видавництво, обл.-вид. арк.)

На експертизу подано:			
навчально-методичний посібник		(вставити назву об'єкта грифування)	
Критерії експертизи	Реалізованість критеріїв		
	● реалізовано ● потребує доопрацювання ● потребує суттєвого доопрацювання ● критерій не	зауваження / коментарі (із зазначенням номерів параграфів / тем / завдань, сторінок тощо)	рекомендації щодо покращення якості навчальної літератури
1. Антидискримінаційна експертиза			
1.1. Паритетність представлення жінок і чоловіків			
1.1.1. збалансованість представлення жінок/дівчат і чоловіків/хлопців у текстах, завданнях, ілюстраціях; відсутність закріплення стереотипних гендерних ролей; відсутність подання однієї статі як			
1.1.2. наявність різних соціальних, професійних і поведінкових ролей осіб обох статей			
1.2. Представлення різноманіття за ознаками			
1.2.1. відображення різних соціальних груп за віком, станом здоров'я, етнічним походженням, сімейним і соціальним статусом, місцем проживання, мовним			
1.2.2. не містить спотворення змісту прав людини, не формує хибні уявлення про окремі групи			
1.3. Полікультурність і толерантність			
1.3.1. наявність поваги до культурного різноманіття			

1.3.2. відсутність ієрархізації або екзотизації культур; представлення внеску різних культур, етносів і регіонів України у розвиток науки, культури, суспільства			
1.4. Відсутність сегрегації та протиставлення			
1.4.1. відсутність протиставлення людей або груп за захищеними ознаками			
1.4.2. недопущення маркування спільнот як «проблемних», «небезпечних» або «винних»;			
1.4.3. відсутність тверджень про «природну» нерівність			
1.5. Інклюзивність освітнього контенту			
1.5.1. представлення людей з інвалідністю та іншим досвідом вразливості без ізоляції, жалю або героїзації			
1.5.2. можливість повноцінної участі всіх здобувачів освіти незалежно від життєвих обставин чи досвіду			
1.5.3. демонстрація доступності і підтримки (адаптація, допоміжні засоби, взаємодія з однолітками й педагогічною спільнотою) як невід'ємна частина освітнього середовища, а не як виключення			
1.5.4. використанні інклюзивних мовних норм			
1.6. Відсутність стереотипів			
1.6.1. наявність або відсутність стереотипних уявлень за будь-якими ознаками			
1.6.2. уникнення уніфікованого еталонного зображення зовнішності персонажів без			
1.6.3. неприпустимість візуального розмежування головних і другорядних дійових осіб за захищеними ознаками, яке підсилюється взаємним розташуванням, мімікою, позами,			
1.7. Недискримінаційна мова			
1.7.1. відсутність сексизму, андроцентризму, стигматизувальних або			
1.7.2. коректність назв соціальних груп			

1.7.3. використання гендерночутливої та інклюзивної мови			
1.8. Воєнний контекст			
1.8.1. чутливість до досвіду війни різних соціальних груп			
1.8.2. відсутність стигматизації ВПО, людей з окупованих територій			
1.8.3. уникнення морального протиставлення різних життєвих стратегій			
1.8.4. визнання багатовимірності воєнного досвіду без героїзації страждання			
1.9. Емоційна безпека та травмоцутливість Зміст посібника забезпечує формування стійкості до життєвих викликів, а також емоційний та психологічний розвиток здобувачами освіти			
1.9.1. теми, що можуть травмувати здобувачів освіти (насильство, війна, смерть, дискримінація тощо), подані з акцентом на підтримку й вихід зі складних			
1.9.2. наявні тексти й завдання, які сприяють формуванню емоційної підтримки			
2. Академічна доброчесність в інтелектуальних творах			
2.1. відсутність плагіату (оприлюднених (опублікованих) раніше творів інших авторів без			
2.2. відсутність сфальшованої чи сфальсифікованої інформації (вигадування суб'єктом академічної діяльності даних чи фактів про результати власної академічної діяльності та свідомої зміни чи модифікації наявних даних, що призводить до створення			
2.3. оформлення належним чином посилань на джерела інформації в разі використання ідей, розробок,			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
3. Відповідність Державним стандартам освіти			
3.1. відповідає ціннісним орієнтирам, визначеним у Державних стандартах освіти			

3.2. відповідає визначеним у Державних стандартах освіти базовим знанням із відповідної освітньої галузі / освітніх галузей (для міжгалузевих інтегрованих курсів) та забезпечує досягнення здобувачами освіти обов'язкових			
3.3. забезпечує формування ключових компетентностей, визначених Державними			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
4. Системність, науковість, доступність навчальної інформації			
Навчальний матеріал систематизовано й структуровано, забезпечено цілісність викладу сучасної навчальної інформації, доступної для сприйняття здобувачами освіти певної вікової категорії			
4.1. зміст чітко структуровано (наявні рекомендації щодо використання навчально-методичного посібника відповідною цільовою аудиторією користувачів – вступ; основний і додатковий текст; висновки;			
4.2. зміст і візуальний матеріал не містять інформації, яка стосується Російської Федерації або була надана Російською Федерацією міжнародним інформаційним джерелам, а також, яка розміщується та використовується на офіційних інтернет-ресурсах			
4.3. навчальну інформацію подано об'єктивно, відповідно до сучасних наукових теорій, концепцій тощо; навчальний матеріал розкриває причинно-наслідкові зв'язки явищ, процесів, подій, містить науково перевірені знання, які відповідають сучасному рівню розвитку науки			
4.4. зміст подано послідовно, від простого до складнішого, з урахуванням логічних зв'язків між поняттями й фактами, забезпечує розуміння навчального предмета як єдиної системи, а не окремих,			
4.5. зміст подано доступно й зрозуміло відповідно до вікової категорії здобувачів освіти			
4.6. навчальний матеріал спрямовано на формування української національної та			

*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
5. Мова текстів			
5.1. Мова є науково виваженою, відповідає сучасним мовним нормам, є точною, лаконічною,			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
6. Система завдань			
<i>* урахується відповідно до типу об'єкта грифування</i>			
Система завдань забезпечує практичну реалізацію змісту основного навчального матеріалу, доповнює і конкретизує його, сприяє досягненню певних результатів навчання відповідно до Державних стандартів освіти (професійних стандартів)			
6.1. представлено компетентнісно орієнтовані завдання			
6.2. наявні відкриті дидактичні завдання, які реалізують інтерактивне навчання			
6.3. наявні завдання на розвиток критичного мислення			
6.4. наявні завдання для самостійного / групового виконання			
6.5. наявні диференційовані за рівнями складності, творчості та самостійності завдання			
6.6. наявні завдання на розвиток комунікативних навичок			
6.7. наявні завдання на розвиток уміння висловлювати думку усно та письмово			
6.8. наявні завдання для реалізації проєктної діяльності			
6.9. наявні проблемні ситуації / завдання, спрямовані на спостереження, дослідження тощо			
6.10. представлено завдання для перевірки, самоперевірки, взаємоперевірки щодо досягнення			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
7. Візуальні засоби			
Візуальні засоби навчання забезпечують образне сприйняття матеріалу, його наочну конкретизацію в доступній формі, доповнюють основне значення тексту, демонструють досліджувані явища в динаміці, відображають реальну дійсність тощо			

7.1. забезпечено взаємозв'язок між візуальними засобами й текстом			
7.2. наявний релевантний пояснювальний текст до відповідних візуальних засобів			
7.3. ілюстрації реалістичні			
7.4. візуальний образ посібника відображає концепцію з урахуванням читацького призначення (графічні елементи виконані в одному стилі, розміщені			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
8. Наявність додаткових матеріалів і ресурсів			
*ураховується за наявності			
Наявність додаткових матеріалів та ресурсів підсилює діяльнісну складову та досягнення обов'язкових результатів			
8.1. інтерактивні вправи, мультимедійні матеріали тощо, доступні через QR-коди або			
8.2. додаткові ресурси відповідають критеріям 1–7			
8.3. відсутні покликання на контент, що містить ознаки реклами			
Висновок (підсумкова частина, у якій коротко формулюються основні результати, ідеї або висновки, отримані в ході експертизи об'єкта грифування):			
Пропоную:			
надати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»; направити об'єкт грифування на доопрацювання; відхилити об'єкт грифування; скасувати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»; інші рішення, що визначені Порядком.			
Підпис			ПІБ (повністю)

Форма експертного висновку*(комплексна експертиза навчально - практичного/навчального посібника)**(назва, автор/авторський колектив, видавництво, обл.-вид. арк.)*

На експертизу подано:			
Навчально-практичний/навчальний посібник	<i>(вставити назву об'єкта грифування)</i>		
Критерії експертизи	Реалізованість критеріїв		
	● реалізовано ● потребує доопрацювання ● потребує суттєвого доопрацювання ● критерій не застосовується (обгрунтовується	зауваження / коментарі (із зазначенням номерів параграфів / тем / завдань, сторінок тощо	рекомендації щодо покращення якості навчальної літератури
1. Антидискримінаційна експертиза			
1.1. Паритетність представлення жінок і чоловіків			
1.1.1. збалансованість представлення жінок/дівчат і чоловіків/хлопців у текстах, завданнях, ілюстраціях; відсутність закріплення стереотипних гендерних ролей; відсутність подання однієї статі як універсальної норми			
1.1.2. наявність різних соціальних, професійних і поведінкових ролей осіб обох статей			
1.2. Представлення різноманіття за ознаками			
1.2.1. відображення різних соціальних груп за віком, станом здоров'я, етнічним походженням, сімейним і соціальним статусом, місцем проживання, мовним досвідом тощо			
1.2.2. не містить спотворення змісту прав людини, не формує хибні уявлення про окремі групи			
1.3. Полікультурність і толерантність			
1.3.1. наявність поваги до культурного різноманіття			

1.3.2. відсутність ієрархізації або екзотизації культур; представлення внеску різних культур, етносів і регіонів України у розвиток науки, культури, суспільства			
1.4. Відсутність сегрегації та протиставлення			
1.4.1. відсутність протиставлення людей або груп за захищеними ознаками			
1.4.2. недопущення маркування спільнот як «проблемних», «небезпечних» або «винних»;			
1.4.3. відсутність тверджень про «природну» нерівність			
1.5. Інклюзивність освітнього контенту			
1.5.1. представлення людей з інвалідністю та іншим досвідом вразливості без ізоляції, жалю або героїзації			
1.5.2. можливість повноцінної участі всіх здобувачів освіти незалежно від життєвих обставин чи досвіду			
1.5.3. демонстрація доступності і підтримки (адаптація, допоміжні засоби, взаємодія з однолітками й педагогічною спільнотою) як невід'ємна частина освітнього середовища, а не як виключення			
1.5.4. використанні інклюзивних мовних норм			
1.6. Відсутність стереотипів			
1.6.1. наявність або відсутність стереотипних уявлень за будь-якими ознаками			
1.6.2. уникнення уніфікованого еталонного зображення зовнішності персонажів без індивідуальних рис			
1.6.3. неприпустимість візуального розмежування головних і другорядних дійових осіб за захищеними ознаками, яке підсилюється взаємним розташуванням, мімікою, позами, одягом або іншими зовнішніми			
1.7. Недискримінаційна мова			
1.7.1. відсутність сексизму, андроцентризму, стигматизувальних або принизливих висловів			
1.7.2. коректність назв соціальних груп			

1.7.3. використання гендерночутливої та інклюзивної мови			
1.8. Воєнний контекст			
1.8.1. чутливість до досвіду війни різних соціальних груп			
1.8.2. відсутність стигматизації ВПО, людей з окупованих територій			
1.8.3. уникнення морального протиставлення різних життєвих стратегій			
1.8.4. визнання багатовимірності воєнного досвіду без героїзації страждання			
1.9. Емоційна безпека та травмоцутливість Зміст посібника забезпечує формування стійкості до життєвих викликів, а також емоційний та психологічний розвиток здобувачами освіти			
1.9.1. теми, що можуть травмувати здобувачів освіти (насильство, війна, смерть, дискримінація тощо), подані з акцентом на підтримку й вихід зі складних ситуацій			
1.9.2. наявні тексти й завдання, які сприяють формуванню емоційної підтримки			
2. Академічна доброчесність в інтелектуальних творах			
2.1. відсутність плагіату (оприлюднених (опублікованих) раніше творів інших авторів без			
2.2. відсутність сфальшованої чи сфальсифікованої інформації (вигадування суб'єктом академічної діяльності даних чи фактів про результати власної академічної діяльності та свідомої зміни чи модифікації наявних даних, що призводить до створення завідомо			
2.3. оформлення належним чином посилань на джерела інформації в разі використання ідей, розробок,			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
3. Відповідність Державним стандартам освіти			
3.1. відповідає ціннісним орієнтирам, визначеним у Державних стандартах освіти			

3.2. відповідає визначеним у Державних стандартах освіти базовим знанням із відповідної освітньої галузі / освітніх галузей (для міжгалузевих інтегрованих курсів) та забезпечує досягнення здобувачами освіти обов'язкових			
3.3. забезпечує формування ключових компетентностей, визначених Державними стандартами			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
4. Системність, науковість, доступність навчальної інформації			
Навчальний матеріал систематизовано й структуровано, забезпечено цілісність викладу сучасної навчальної інформації, доступної для сприйняття здобувачами освіти певної вікової категорії			
4.1. зміст чітко структуровано (наявні рекомендації щодо використання посібника відповідною цільовою аудиторією користувачів – вступ; основний і додатковий текст; висновки; покажчики, примітки, словник, додатки, інтерактивні			
4.2. зміст і візуальний матеріал не містять інформації, яка стосується Російської Федерації або була надана Російською Федерацією міжнародним інформаційним джерелам, а також, яка розміщується та використовується на офіційних інтернет-ресурсах держав-партнерів і міжнародних організацій			
4.3. навчальну інформацію подано об'єктивно, відповідно до сучасних наукових теорій, концепцій тощо; навчальний матеріал розкриває причинно-наслідкові зв'язки явищ, процесів, подій, містить науково перевірені знання, які відповідають сучасному рівню розвитку науки			
4.4. зміст подано послідовно, від простого до складнішого, з урахуванням логічних зв'язків між поняттями й фактами, забезпечує розуміння навчального предмета як єдиної системи, а не окремих,			
4.5. зміст подано доступно й зрозуміло відповідно до вікової категорії здобувачів освіти			
4.6. навчальний матеріал спрямовано на формування української національної та громадянської			

*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
5. Мова текстів			
5.1. Мова є науково виваженою, відповідає сучасним мовним нормам, є точною, лаконічною, доступною,			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
6. Система завдань			
<i>* урахується відповідно до типу об'єкта грифування</i>			
Система завдань забезпечує практичну реалізацію змісту основного навчального матеріалу, доповнює і конкретизує його, сприяє досягненню певних результатів навчання відповідно до Державних стандартів освіти (професійних стандартів)			
6.1. представлено компетентнісно орієнтовані завдання			
6.2. наявні відкриті дидактичні завдання, які реалізують інтерактивне навчання			
6.3. наявні завдання на розвиток критичного мислення			
6.4. наявні завдання для самостійного / групового виконання			
6.5. наявні диференційовані за рівнями складності, творчості та самостійності завдання			
6.6. наявні завдання на розвиток комунікативних навичок			
6.7. наявні завдання на розвиток уміння висловлювати думку усно та письмово			
6.8. наявні завдання для реалізації проєктної діяльності			
6.9. наявні проблемні ситуації / завдання, спрямовані на спостереження, дослідження тощо			
6.10. представлено завдання для перевірки, самоперевірки, взаємоперевірки щодо досягнення			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
7. Візуальні засоби			
Візуальні засоби навчання забезпечують образне сприйняття матеріалу, його наочну конкретизацію в доступній формі, доповнюють основне значення тексту, демонструють досліджувані явища в динаміці, відображають реальну дійсність тощо			
7.1. забезпечено взаємозв'язок між візуальними засобами й текстом			

7.2. наявний релевантний пояснювальний текст до відповідних візуальних засобів			
7.3. ілюстрації реалістичні			
7.4. візуальний образ посібника відображає концепцію з урахуванням читацького призначення (графічні елементи виконані в одному стилі, розміщені в логічній послідовності)			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
8. Наявність додаткових матеріалів і ресурсів			
<i>*ураховується за наявності</i>			
Наявність додаткових матеріалів та ресурсів підсилює діяльнiсну складову та досягнення обов'язкових результатів			
8.1. інтерактивні вправи, мультимедійні матеріали тощо, доступні через QR-коди або покликання			
8.2. додаткові ресурси відповідають критеріям 1–7			
8.3. відсутні покликання на контент, що містить ознаки реклами			
Висновок (підсумкова частина, у якій коротко формулюються основні результати, ідеї або висновки, отримані в ході експертизи об'єкта грифування):			
Пропоную:			
надати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»; направити об'єкт грифування на доопрацювання; відхилити об'єкт грифування; скасувати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»;			
Підпис			ПІБ (повністю)

Форма експертного висновку

(комплексна експертиза освітніх програм у сфері дошкільної освіти/
парціальних програм)

(назва програми, цикл навчання, авторський колектив)

На експертизу подано програму			
Критерії експертизи	Реалізованість критеріїв		
	● реалізовано ● потребує доопрацювання ● потребує суттєвого доопрацювання	зауваження / коментарі	рекомендації щодо покращення якості
1. Антидискримінаційна експертиза			
1.1. Паритетність представлення жінок і чоловіків			
1.1.1. збалансованість представлення жінок/дівчат і чоловіків/хлопців у текстах, завданнях, ілюстраціях; відсутність закріплення стереотипних гендерних ролей; відсутність подання однієї статі як			
1.1.2. наявність різних соціальних, професійних і поведінкових ролей осіб обох статей			
1.2. Представлення різноманіття за ознаками			
1.2.1. відображення різних соціальних груп за віком, станом здоров'я, етнічним походженням, сімейним і соціальним статусом, місцем проживання, мовним			
1.2.2. не містить спотворення змісту прав людини, не формує хибні уявлення про окремі групи			
1.3. Полікультурність і толерантність			
1.3.1. наявність поваги до культурного різноманіття			
1.3.2. відсутність ієрархізації або екзотизації культур; представлення внеску різних культур, етносів і регіонів України у розвиток науки, культури, суспільства			
1.4. Відсутність сегрегації та протиставлення			

1.4.1. відсутність протиставлення людей або груп за захищеними ознаками			
1.4.2. недопущення маркування спільнот як «проблемних», «небезпечних» або «винних»;			
1.4.3. відсутність тверджень про «природну» нерівність			
1.5. Інклюзивність освітнього контенту			
1.5.1. представлення людей з інвалідністю та іншим досвідом вразливості без ізоляції, жалю або героїзації			
1.5.2. можливість повноцінної участі всіх здобувачів освіти незалежно від життєвих обставин			
1.5.3. демонстрація доступності і підтримки (адаптація, допоміжні засоби, взаємодія з однолітками й педагогічною спільнотою) як невід’ємна частина освітнього середовища, а не як виключення			
1.5.4. використанні інклюзивних мовних норм			
1.6. Відсутність стереотипів			
1.6.1. наявність або відсутність стереотипних уявлень за будь-якими ознаками			
1.6.2. уникнення уніфікованого еталонного зображення зовнішності персонажів без			
1.6.3. неприпустимість візуального розмежування головних і другорядних дійових осіб за захищеними ознаками, яке підсилюється взаємним розташуванням, мімікою, позами, одягом або іншими зовнішніми			
1.7. Недискримінаційна мова			
1.7.1. відсутність сексизму, андроцентризму, стигматизувальних або			
1.7.2. коректність назв соціальних			
1.7.3. використання гендерночутливої та інклюзивної			
1.8. Воєнний контекст			

1.8.1. чутливість до досвіду війни різних соціальних груп			
1.8.2. відсутність стигматизації ВПО, людей з окупованих			
1.8.3. уникнення морального протиставлення різних життєвих стратегій			
1.8.4. визнання багатовимірності воєнного досвіду без героїзації страждань			
1.9. Емоційна безпека та травмоцутливість Зміст програми забезпечує формування стійкості до життєвих викликів, а також емоційний та психологічний розвиток здобувачами освіти			
1.9.1. теми, що можуть травмувати здобувачів освіти (насильство, війна, смерть, дискримінація тощо), подані з акцентом на підтримку й вихід зі складних			
1.9.2. наявні тексти й завдання, які сприяють формуванню емоційної підтримки			
1. Структура програми			
Програма має бути спрямована на досягнення вихованцями освітніх результатів компетентностей, визначених чинним державним стандартом, повинна відповідати принципам освітньої діяльності, визначеним Законом України «Про дошкільну освіту» та Законом України «Про освіту»			
1.1. містить авторську назву			
1.2. наявні характеристики вікових особливостей дітей, які можуть здобувати дошкільну освіту за такою програмою, зокрема орієнтовні показники розвитку дитини (фізичного, психічного тощо)			
1.3. наявні перелік і зміст освітніх напрямів			
1.4. наявні очікувані освітні навчання і компетентності вихованців за освітніми напрямами та базовими етапами дошкільної освіти, на які розраховано освітню			
2. Академічна доброчесність в інтелектуальних творах			
Ураховано принципи академічної доброчесності в інтелектуальних творах			
2.1. відсутність плагіату (оприлюднених (опублікованих) раніше творів інших авторів без посилання на відповідний твір)			

2.2. відсутність сфабрикованої чи сфальсифікованої інформації (вигадування суб'єктом академічної діяльності даних чи фактів про результати власної академічної діяльності та свідомої зміни чи модифікації наявних даних, що призводить до створення завідомо неправдивої інформації щодо результатів академічної діяльності)			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
3. Відповідність базовому компоненту дошкільної освіти (Державному стандарту дошкільної освіти)			
Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) визначає опис ключових компетентностей та результатів освіти дитини дошкільного віку (6 (7) років), а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті відповідно до міжнародних стандартів якості освіти			
3.1. розкриває цінності дошкільної освіти			
3.2. реалізує базові принципи стандарту			
3.3. забезпечує становлення ключових компетентностей за різними освітніми напрямками			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
4. Зміст освітнього напрямку та результати (компетентності дитини)			
Зміст освітнього напрямку та результати (компетентності дитини) реалізовано через формування ключових компетентностей на основі емоційно-ціннісного ставлення, системи знань та навичок із			
4.1. визначено результати сформованості ключових/ої			
4.2. описано прояви емоційно-ціннісного ставлення			
4.3. забезпечено сформованість знань та навичок			
4.4. подано пропонуванний зміст відповідно до вікової категорії здобувачів освіти			
4.5. визначено шляхи участі батьківства у формуванні ключових/ої компетентностей/ті			
4.6. спрямовано пропонуванний зміст на формування української національної та громадянської			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
5. Мова текстів			
5.1. Мова є науково виваженою, відповідає сучасним мовним нормам, є точною, лаконічною, доступною, чистою, виразною			

*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):	
Висновок (підсумкова частина, у якій коротко формулюються основні результати, ідеї або висновки, отримані в ході експертизи об'єкта грифування):	
Пропоную:	
рекомендувати МОН надати гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»; направити об'єкт грифування на доопрацювання; відхилити об'єкт грифування; рекомендувати МОН скасувати гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»;	
Підпис	ПІБ (повністю)

Форма експертного висновку

(комплексна експертиза модельної навчальної /навчальної програми, навчальної програми із позашкільної освіти)

(назва програми, цикл навчання, авторський колектив)

На експертизу подано програму			
Критерії експертизи	Реалізованість критеріїв		
	● реалізовано ● потребує доопрацювання ● потребує суттєвого доопрацювання	зауваження / коментарі	рекомендації щодо покращення якості
1. Антидискримінаційна експертиза			
1.1. Паритетність представлення жінок і чоловіків			
1.1.1. збалансованість представлення жінок/дівчат і чоловіків/хлопців у текстах, завданнях, ілюстраціях; відсутність закріплення стереотипних гендерних ролей; відсутність подання однієї статі як універсальної норми			
1.1.2. наявність різних соціальних, професійних і поведінкових ролей осіб обох статей			
1.2. Представлення різноманіття за ознаками			
1.2.1. відображення різних соціальних груп за віком, станом здоров'я, етнічним походженням, сімейним і соціальним статусом, місцем проживання, мовним досвідом тощо			
1.2.2. не містить спотворення змісту прав людини, не формує хибні уявлення про окремі групи			
1.3. Полікультурність і толерантність			
1.3.1. наявність поваги до культурного різноманіття			
1.3.2. відсутність ієрархізації або екзотизації культур; представлення внеску різних культур, етносів і регіонів України у розвиток науки, культури, суспільства			

1.4. Відсутність сегрегації та протиставлення			
1.4.1. відсутність протиставлення людей або груп за захищеними			
1.4.2. недопущення маркування спільнот як «проблемних», «небезпечних» або «винних»;			
1.4.3. відсутність тверджень про «природну» нерівність			
1.5. Інклюзивність освітнього контенту			
1.5.1. представлення людей з інвалідністю та іншим досвідом вразливості без ізоляції, жалю або героїзації			
1.5.2. можливість повноцінної участі всіх здобувачів освіти незалежно від життєвих обставин чи досвіду			
1.5.3. демонстрація доступності і підтримки (адаптація, допоміжні засоби, взаємодія з однолітками й педагогічною спільнотою) як невід’ємна частина освітнього середовища, а не як виключення			
1.5.4. використанні інклюзивних мовних норм			
1.6. Відсутність стереотипів			
1.6.1. наявність або відсутність стереотипних уявлень за будь-якими ознаками			
1.6.2. уникнення уніфікованого еталонного зображення зовнішності персонажів без індивідуальних рис			
1.6.3. неприпустимість візуального розмежування головних і другорядних дійових осіб за захищеними ознаками, яке підсилюється взаємним розташуванням, мімікою, позами, одягом або іншими зовнішніми			
1.7. Недискримінаційна мова			
1.7.1. відсутність сексизму, андроцентризму, стигматизувальних або принизливих висловів			
1.7.2. коректність назв соціальних			
1.7.3. використання гендерночутливої та інклюзивної			
1.8. Воєнний контекст			

1.8.1. чутливість до досвіду війни різних соціальних груп			
1.8.2. відсутність стигматизації ВПО, людей з окупованих територій			
1.8.3. уникнення морального протиставлення різних життєвих стратегій			
1.8.4. визнання багатовимірності воєнного досвіду без героїзації страждання			
1.9. Емоційна безпека та травмоцутливість Зміст програми забезпечує формування стійкості до життєвих викликів, а також емоційний та психологічний розвиток здобувачами освіти			
1.9.1. теми, що можуть травмувати здобувачів освіти (насильство, війна, смерть, дискримінація тощо), подані з акцентом на підтримку й вихід зі складних ситуацій			
1.9.2. наявні тексти й завдання, які сприяють формуванню емоційної підтримки			
2. Академічна доброчесність в інтелектуальних творах			
Ураховано принципи академічної доброчесності в інтелектуальних творах			
2.1. відсутність плагіату (оприлюднених (опублікованих) раніше творів інших авторів без посилання на відповідний твір)			
2.2. відсутність сфальшованої чи сфальсифікованої інформації (вигадування суб'єктом академічної діяльності даних чи фактів про результати власної академічної діяльності та свідомої зміни чи модифікації наявних даних, що призводить до створення завідомо неправдивої інформації щодо			
2.3. використано актуальні джерела, які відповідають сучасним науковим підходам та офіційним нормативним документам			
2.4. використані джерела оформлено відповідно до вимог ДСТУ			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
3. Структура програми			
Реалізовано структуру побудови програми: ураховано та розкрито необхідні компоненти, що забезпечують її ефективну реалізацію			
3.1. наявна вступна частина, у якій:			
3.1.1. визначено авторську концепцію			

3.1.2. сформульовано мету навчального предмета / інтегрованого курсу, узгоджену з метою відповідної(-их) освітньої(-их) галузі(-ей) державного освітнього			
3.1.3. описано способи реалізації програми та особливості організації освітнього процесу під час вивчення навчального предмета / інтегрованого курсу			
3.1.4. визначено завдання для конкретизації способів досягнення мети навчального предмета / інтегрованого курсу			
3.2. представлено основну частину, у якій:			
3.2.1. викладено орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів / учениць за циклами / роками навчання			
3.2.2. запропоновано види навчальної діяльності, які узгоджено з очікуваними результатами навчання та пропонуваним змістом			
3.2.3. представлено конкретні та вимірювальні очікувані результати навчання, які відображають процес їх формування через навчальну діяльність учнів / учениць			
3.2.4. запропоновано логічну послідовність очікуваних результатів навчання, які відображають поступ у розвитку певного вміння чи ставлення, урахувавши наступність викладу змісту навчального предмета / інтегрованого курсу			
3.2.5. запропоновано зміст навчального предмета / інтегрованого курсу, який ґрунтується на базових знаннях з відповідної освітньої галузі(-ей), визначених чинним державним стандартом відповідного			
3.2.6. пропонуванний зміст навчального предмета / інтегрованого курсу логічно структуровано та			
3.2.7. забезпечено здобуття учнями / ученицями мінімального обсягу знань за пропонуванним змістом у визначений період навчання в процесі досягнення очікуваних результатів, передбачених програмою для цього			
3.2.8. пропонуванний зміст навчального предмета / інтегрованого курсу спрямовано на формування української національної та громадянської ідентичності			

3.2.9. узгоджено види навчальної діяльності з очікуваними результатами та пропонованим змістом			
** 3.2.10. зазначено орієнтовну кількість годин з урахуванням особливостей викладу змісту навчального та видів навчальної			
3.3. представлено прикінцеву частину, у якій:			
3.3.1. визначено методичні підходи до реалізації відповідної програми			
3.3.2. окреслено особливості методики / технології реалізації навчального предмета / інтегрованого курсу в освітньому процесі			
3.3.3. запропоновано орієнтовні / конкретні ресурси для досягнення мети навчального предмета / інтегрованого курсу			
3.3.4. подано різні системи оцінювання та інструментарій до них			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
** Індикатор критерію застосовується для навчальних програм.			
5. Мова текстів			
5.1. Мова є науково виваженою, відповідає сучасним мовним нормам, є точною, лаконічною, доступною, чистою, виразною			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
Висновок (підсумкова частина, у якій коротко формулюються основні результати, ідеї або висновки, отримані в ході експертизи об'єкта грифування):			
Пропоную:			
рекомендувати МОН надати гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»; надати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»; направити об'єкт грифування на доопрацювання; відхилити об'єкт грифування;			
		Підпис	ПІБ (повністю)

Форма експертного висновку

(комплексна експертиза модельної / навчальної програми для закладів загальної середньої освіти, які забезпечують здобуття профільної середньої освіти за академічним спрямуванням)

(назва програми, цикл навчання, авторський колектив)

На експертизу подано програму			
Критерії експертизи	Реалізованість критеріїв		
	● реалізовано ● потребує доопрацювання ● потребує суттєвого доопрацювання	зауваження / коментарі	рекомендації щодо покращення якості
1. Антидискримінаційна експертиза			
1.1. Паритетність представлення жінок і чоловіків			
1.1.1. збалансованість представлення жінок/дівчат і чоловіків/хлопців у текстах, завданнях, ілюстраціях; відсутність закріплення стереотипних гендерних ролей; відсутність подання однієї статі як			
1.1.2. наявність різних соціальних, професійних і поведінкових ролей осіб обох статей			
1.2. Представлення різноманіття за ознаками			
1.2.1. відображення різних соціальних груп за віком, станом здоров'я, етнічним походженням, сімейним і соціальним статусом, місцем проживання, мовним			
1.2.2. не містить спотворення змісту прав людини, не формує хибні уявлення про окремі групи			
1.3. Полікультурність і толерантність			
1.3.1. наявність поваги до культурного різноманіття			
1.3.2. відсутність ієрархізації або екзотизації культур; представлення внеску різних культур, етносів і регіонів України у розвиток науки, культури, суспільства			

1.4. Відсутність сегрегації та протиставлення			
1.4.1. відсутність протиставлення людей або груп за захищеними ознаками			
1.4.2. недопущення маркування спільнот як «проблемних», «небезпечних» або «винних»;			
1.4.3. відсутність тверджень про «природну» нерівність			
1.5. Інклюзивність освітнього контенту			
1.5.1. представлення людей з інвалідністю та іншим досвідом вразливості без ізоляції, жалю або героїзації			
1.5.2. можливість повноцінної участі всіх здобувачів освіти незалежно від життєвих обставин			
1.5.3. демонстрація доступності і підтримки (адаптація, допоміжні засоби, взаємодія з однолітками й педагогічною спільнотою) як невід'ємна частина освітнього середовища, а не як виключення			
1.5.4. використанні інклюзивних мовних норм			
1.6. Відсутність стереотипів			
1.6.1. наявність або відсутність стереотипних уявлень за будь-якими ознаками			
1.6.2. уникнення уніфікованого еталонного зображення зовнішності персонажів без			
1.6.3. неприпустимість візуального розмежування головних і другорядних дійових осіб за захищеними ознаками, яке підсилюється взаємним розташуванням, мімікою, позами, одягом або іншими зовнішніми маркерами			
1.7. Недискримінаційна мова			
1.7.1. відсутність сексизму, андроцентризму, стигматизувальних або			
1.7.2. коректність назв соціальних груп			

1.7.3. використання гендерночутливої та інклюзивної			
1.8. Воєнний контекст			
1.8.1. чутливість до досвіду війни різних соціальних груп			
1.8.2. відсутність стигматизації ВПО, людей з окупованих			
1.8.3. уникнення морального протиставлення різних життєвих стратегій			
1.8.4. визнання багатовимірності воєнного досвіду без героїзації страждань			
1.9. Емоційна безпека та травмоцутливість Зміст програми забезпечує формування стійкості до життєвих викликів, а також емоційний та психологічний розвиток здобувачами освіти			
1.9.1. теми, що можуть травмувати здобувачів освіти (насильство, війна, смерть, дискримінація тощо), подані з акцентом на підтримку й вихід зі складних ситуацій			
1.9.2. наявні тексти й завдання, які сприяють формуванню емоційної підтримки			
2. Академічна доброчесність в інтелектуальних творах			
Ураховано принципи академічної доброчесності в інтелектуальних творах			
2.1. відсутність плагіату (оприлюднених (опублікованих) раніше творів інших авторів без посилання на відповідний твір)			
2.2. відсутність сфальсифікованої чи сфальсифікованої інформації (вигадування суб'єктом академічної діяльності даних чи фактів про результати власної академічної діяльності та свідомої зміни чи модифікації наявних даних, що призводить до створення завідомо неправдивої інформації щодо результатів академічної діяльності)			
2.3. використано актуальні джерела, які відповідають сучасним науковим підходам та офіційним нормативним документам			
2.4. використані джерела оформлено відповідно до вимог ДСТУ			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
3. Структура програми			

Реалізовано структуру побудови програми: ураховано та розкрито необхідні компоненти, що забезпечують її ефективну реалізацію			
3.1. наявна вступна частина, у якій:			
3.1.1. зазначено, для якого освітнього компонента призначена програма (обов'язковий для всіх, обов'язковий за профілем,			
3.1.2. сформульовано мету та завдання навчального предмета / інтегрованого курсу, узгоджену з метою відповідної(-их) освітньої(-их) галузі(-ей) державного освітнього стандарту			
3.1.3. описано компетентнісний потенціал навчального предмета / інтегрованого курсу			
3.1.4. зміст програми не суперечить ціннісним орієнтирам, окресленим Державним стандартом профільної середньої освіти			
3.1.5. описано способи реалізації програми та особливості організації освітнього процесу під час вивчення навчального предмета / інтегрованого курсу			
3.2. представлено основну частину, у якій:			
3.2.1. сформульовано вимірювані очікувані результати навчання, з урахуванням поступу в розвитку знань, умінь і ставлень здобувачів освіти за роками навчання			
3.2.2. вказано до кожного очікуваного результату індекс відповідного орієнтира для оцінювання (основного або поглибленого рівня) з Державного стандарту профільної			
3.2.3. * формулювання очікуваних результатів відповідає рівню освітнього компонента, для якого призначена програма (в програмі основного рівня очікувані результати сформовано через орієнтири для оцінювання основного рівня, у програмі поглибленого рівня - через орієнтири поглибленого рівня)			
3.2.4. викладено орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів, яка узгоджується зі змістом навчання та забезпечує наступність і системність освітнього			

3.2.5. запропоновано зміст навчального предмета / інтегрованого курсу, який ґрунтується на базових знаннях з відповідної освітньої галузі(-ей), визначених чинним державним стандартом відповідного			
3.2.6. запропоновано зміст навчального предмета / інтегрованого курсу відповідно до вікової категорії здобувачів освіти			
3.2.7.пропонований зміст є достатнім і реалістичним для досягнення очікуваних результатів			
3.2.8. запропоновано види навчальної діяльності, які узгоджено з очікуваними результатами навчання та пропонуваним змістом			
3.2.9. наявні елементи, які сприяють усвідомленому професійному самовизначенню учнів у межах профілю			
3.2.10. передбачено можливість індивідуалізації навчання для учнів (наприклад, вибір тем, видів діяльності або форматів реалізації)			
** 3.2.11. зазначено орієнтовну кількість годин з урахуванням особливостей викладу змісту навчального та видів навчальної діяльності учнів / учениць			
3.3. представлено прикінцеву частину ***, у якій:			
3.3.1.окреслено особливості методики / технології реалізації навчального предмета / інтегрованого курсу в освітньому процесі			
3.3.2. запропоновано орієнтовні / конкретні ресурси для досягнення мети навчального предмета / інтегрованого курсу			
3.3.3.описано систему оцінювання та інструментарій до неї			
* Критерій не застосовується для вибіркового освітніх компонентів **Індикатор критерію застосовується для навчальних програм. ***Блок критеріїв застосовується лише у випадку наявності прикінцевої частини в програмі; він може охоплювати як повний перелік її складових частин, так і вибіркові елементи, якщо це обґрунтовано змістом			
4. Мова текстів			
4.1. Мова є науково виваженою, відповідає сучасним мовним нормам, є точною, лаконічною, доступною, чистою, виразною			

*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):	
Висновок (підсумкова частина, у якій коротко формулюються основні результати, ідеї або висновки, отримані в ході експертизи об'єкта грифування):	
Пропоную:	
рекомендувати МОН надати гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»; надати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»; направити об'єкт грифування на доопрацювання; відхилити об'єкт грифування;	
Підпис	ПІБ (повністю)

Експертний висновок*(комплексна експертиза програм з корекційно-розвиткової роботи)*

(назва програми, рівень та цикл освіти, авторський колектив, обліково-видавничі аркуші)

Критерії експертизи	Реалізованість критеріїв		
	● реалізовано ● потребує доопрацювання ● потребує суттєвого доопрацювання	зауваження / коментарі	рекомендації щодо покращення якості
1. Антидискримінаційна експертиза			
1.1. Паритетність представлення жінок і чоловіків			
1.1.1. збалансованість представлення жінок/дівчат і чоловіків/хлопців у текстах, завданнях, ілюстраціях; відсутність закріплення стереотипних гендерних ролей; відсутність подання однієї статі як універсальної норми			
1.1.2. наявність різних соціальних, професійних і поведінкових ролей осіб обох статей			
1.2. Представлення різноманіття за ознаками			
1.2.1. відображення різних соціальних груп за віком, станом здоров'я, етнічним походженням, сімейним і соціальним статусом, місцем проживання, мовним досвідом тощо			
1.2.2. не містить спотворення змісту прав людини, не формує хибні уявлення про окремі групи			
1.3. Полікультурність і толерантність			
1.3.1. наявність поваги до культурного різноманіття			
1.3.2. відсутність ієрархізації або екзотизації культур; представлення внеску різних культур, етносів і регіонів України у розвиток науки, культури,			
1.4. Відсутність сегрегації та протиставлення			
1.4.1. відсутність протиставлення людей або груп за захищеними ознаками			

1.4.2. недопущення маркування спільнот як «проблемних», «небезпечних» або			
1.4.3. відсутність тверджень про «природну» нерівність			
1.5. Інклюзивність освітнього контенту			
1.5.1. представлення людей з інвалідністю та іншим досвідом вразливості без ізоляції, жалю або			
1.5.2. можливість повноцінної участі всіх здобувачів освіти незалежно від життєвих обставин чи досвіду			
1.5.3. демонстрація доступності і підтримки (адаптація, допоміжні засоби, взаємодія з однолітками й педагогічною спільнотою) як невід’ємна частина освітнього середовища, а не як			
1.5.4. використанні інклюзивних мовних норм			
1.6. Відсутність стереотипів			
1.6.1. наявність або відсутність стереотипних уявлень за будь-якими			
1.6.2. уникнення уніфікованого еталонного зображення зовнішності персонажів без індивідуальних рис			
1.6.3. неприпустимість візуального розмежування головних і другорядних дійових осіб за захищеними ознаками, яке підсилюється взаємним розташуванням, мімікою, позами, одягом або іншими зовнішніми			
1.7. Недискримінаційна мова			
1.7.1. відсутність сексизму, андроцентризму, стигматизувальних або			
1.7.2. коректність назв соціальних груп			
1.7.3. використання гендерночутливої та інклюзивної мови			
1.8. Воєнний контекст			
1.8.1. чутливість до досвіду війни різних соціальних груп			
1.8.2. відсутність стигматизації ВПО, людей з окупованих територій			
1.8.3. уникнення морального протиставлення різних життєвих			
1.8.4. визнання багатомірності воєнного досвіду без героїзації			

1.9. Емоційна безпека та травмочутливість Зміст підручника забезпечує формування стійкості до життєвих викликів, а також емоційний та психологічний розвиток здобувачами освіти			
1.9.1. теми, що можуть травмувати здобувачів освіти (насильство, війна, смерть, дискримінація тощо), подані з акцентом на підтримку й вихід зі			
1.9.2. наявні тексти й завдання, які сприяють формуванню емоційної			
2. Структура програми			
2.1. Дотримання структури побудови програми означає, що під час її розроблення враховано та реалізовано необхідні компоненти, що забезпечують її ефективність та відповідність встановленим			
2.1.1. наявна пояснювальна записка або			
2.1.2. обґрунтовано необхідність корекційно-розвиткової роботи відповідно до категорій (типів) особливих освітніх потреб (труднощів)			
2.1.3. мета чітко сформульована, реалістична, досяжна та враховує відповідні освітні труднощі дітей			
2.1.4. завдання програми конкретизують кроки для досягнення мети			
2.1.5. розкрито основні напрями корекційно-розвиткової роботи з урахуванням відповідних освітніх труднощів, які були обрані як фокус			
2.1.6. структура та зміст корекційно-розвиткової роботи відповідає можливостям та потребам здобувачів			
2.1.7. подано очікувані результати корекційно-розвиткової роботи			
2.1.8. зміст програми структурований та логічно побудований			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
3. Академічна доброчесність			
3. Враховано принципи академічної доброчесності			
3.1. відсутність плагіату (оприлюднених (опублікованих) раніше творів інших авторів без посилання на відповідний			
3.2. відсутність сфальшованої чи сфальсифікованої інформації (вигадування суб'єктом академічної діяльності даних чи фактів про результати власної академічної діяльності та свідомої зміни чи модифікації наявних даних, що призводить до створення завідомо			

3.3. матеріал не містить інформації, яка стосується Російської Федерації або була надана Російською Федерацією міжнародним інформаційним джерелам, а також, яка розміщується та використовується на офіційних інтернет-ресурсах держав-партнерів і			
3.4. використано актуальні джерела, які відповідають сучасним науковим підходам та офіційним нормативним			
3.5. використані джерела оформлено відповідно до вимог ДСТУ			
<i>*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):</i>			
4. Зміст програми корекційно-розвиткової роботи			
4. Програма визначає напрями корекційно-розвиткової роботи, їх відповідне змістове наповнення, яке спрямоване на вирішення завдань, обумовлених особливостями психофізичного розвитку осіб з особливими освітніми потребами			
4.1. зміст програми відповідає вимогам Державного стандарту освіти, типовій освітній програмі для осіб з особливими освітніми потребами та іншим нормативно-правовим актам			
4.2. зміст програми відповідає віковим та індивідуальним особливостям здобувачів освіти та враховує їхні особливості психофізичного розвитку			
4.3. забезпечує подолання вторинних порушень з урахуванням особливостей психофізичного розвитку здобувачів			
4.4. враховує попередження появи вторинних порушень в осіб з особливими освітніми потребами			
4.5. зміст спрямовано на компенсацію та корекцію порушень з урахуванням психофізичного розвитку здобувачів			
4.6. забезпечує цілеспрямоване формування пізнавальної діяльності з урахуванням психофізичного розвитку			
4.7. зміст спрямовано на формування особистісних якостей осіб з особливими освітніми потребами			
4.8. зміст спрямовано на психологічну та соціальну адаптацію осіб з особливими освітніми потребами			
4.9. рекомендовані види діяльності забезпечують практичну реалізацію програми, доповнюють і конкретизують її, сприяють досягненню очікуваних			
4.10. зміст програми базується на сучасних дослідженнях у галузі спеціальної освіти за відповідним напрямом, враховані сучасні українські			

4.11. зміст подано послідовно, від простого до складнішого, з урахуванням логічних зв'язків між поняттями й			
4.12. усі запропоновані методики / технології / інформаційні матеріали та ін. науково обгрунтовані, відповідають дійсності, перевірені, апробовані в практичній діяльності та мають доказову базу ефективності.			
4.13. заплановані і передбачені програмою види діяльності в повному обсязі дозволяють досягти мети програми та вирішити всі поставлені			
4.14. зміст програми містить конкретні методичні рекомендації / алгоритми / кроки для фахівців щодо її			
4.15. зазначено способи моніторингу прогресу дітей, що допомагають оцінити ефективність запропонованих заходів та/ чи скорегувати їх за потреби			
<i>*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):</i>			
5. Мова тексту			
5.1. Мова є науково виваженою, відповідає сучасним мовним нормам, є точною, лаконічною, доступною,			
<i>*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):</i>			
Висновок (підсумкова частина, у якій коротко формулюються основні результати, ідеї або висновки, отримані в ході експертизи об'єкта грифування):			
Пропоную:			
<i>Обрати одне із рішень</i> ● надати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»; ● направити об'єкт грифування на доопрацювання; ● відхилити об'єкт грифування; ● залишити попередньо ухвалене рішення без змін; ● інші рішення, що визначені Порядком.			
		Підпис	ПІБ (повністю)

Експертний висновок

(комплексна експертиза об'єкта грифування, що потенційно може брати участь у конкурсному відборі посібників для осіб з особливими освітніми потребами, які видаватимуться за кошти державного та/або місцевого бюджетів)

(назва, клас, авторський колектив, видавництво,
обліково-видавничі аркуші)

Критерії експертизи	Реалізованість критеріїв		
	● реалізовано ● потребує доопрацювання ● потребує суттєвого доопрацювання ● не застосовується (обґрунтовується експертом)	зауваження / коментарі (із зазначенням номерів параграфів / тем / завдань, сторінок тощо)	рекомендації щодо покращення якості навчальної літератури
1. Антидискримінаційна експертиза			
1.1. Паритетність представлення жінок і чоловіків			
1.1.1. збалансованість представлення жінок/дівчат і чоловіків/хлопців у текстах, завданнях, ілюстраціях; відсутність закріплення стереотипних гендерних ролей; відсутність подання однієї статі як універсальної норми			
1.1.2. наявність різних соціальних, професійних і поведінкових ролей осіб обох			
1.2. Представлення різноманіття за ознаками			
1.2.1. відображення різних соціальних груп за віком, станом здоров'я, етнічним походженням, сімейним і соціальним статусом, місцем проживання, мовним досвідом тощо			
1.2.2. не містить спотворення змісту прав людини, не формує хибні уявлення про окремі групи			
1.3. Полікультурність і толерантність			

1.3.1. наявність поваги до культурного різноманіття			
1.3.2. відсутність ієрархізації або екзотизації культур; представлення внеску різних культур, етносів і регіонів України у розвиток науки,			
1.4. Відсутність сегрегації та протиставлення			
1.4.1. відсутність протиставлення людей або груп за захищеними ознаками			
1.4.2. недопущення маркування спільнот як «проблемних», «небезпечних» або «винних»;			
1.4.3. відсутність тверджень про «природну» нерівність			
1.5. Інклюзивність освітнього контенту			
1.5.1. представлення людей з інвалідністю та іншим досвідом вразливості без ізоляції, жалю або героїзації			
1.5.2. можливість повноцінної участі всіх здобувачів освіти незалежно від життєвих обставин чи досвіду			
1.5.3. демонстрація доступності і підтримки (адаптація, допоміжні засоби, взаємодія з однолітками й педагогічною спільнотою) як невід'ємна частина освітнього середовища, а не як виключення			
1.5.4. використанні інклюзивних мовних норм			
1.6. Відсутність стереотипів			
1.6.1. наявність або відсутність стереотипних уявлень за будь-якими ознаками			
1.6.2. уникнення уніфікованого еталонного зображення зовнішності персонажів без індивідуальних рис			
1.6.3. неприпустимість візуального розмежування головних і другорядних дійових осіб за захищеними ознаками, яке підсилюється взаємним розгашуванням, мімікою, позами, одягом або іншими зовнішніми маркерами			
1.7. Недискримінаційна мова			

1.7.1. відсутність сексизму, андроцентризму, стигматизувальних або принизливих висловів			
1.7.2. коректність назв соціальних груп			
1.7.3. використання гендерночутливої та інклюзивної мови			
1.8. Воєнний контекст			
1.8.1. чутливість до досвіду війни різних соціальних груп			
1.8.2. відсутність стигматизації ВПО, людей з окупованих територій			
1.8.3. уникнення морального протиставлення різних життєвих стратегій			
1.8.4. визнання багатовимірності воєнного досвіду без героїзації страждання			
1.9. Емоційна безпека та травмоцутливість Зміст посібника/підручника забезпечує формування стійкості до життєвих викликів, а також емоційний та психологічний розвиток здобувачами освіти			
1.9.1. теми, що можуть травмувати здобувачів освіти (насильство, війна, смерть, дискримінація тощо), подані з акцентом на підтримку й вихід зі складних ситуацій			
1.9.2. наявні тексти й завдання, які сприяють формуванню емоційної підтримки			
2. Академічна доброчесність в інтелектуальних творах			
Ураховано принципи академічної доброчесності в інтелектуальних творах			
2.1. відсутність плагіату (оприлюднених (опублікованих) раніше творів інших авторів без посилання на відповідний твір)			
2.2. відсутність сфальшованої чи сфальсифікованої інформації (вигадування суб'єктом академічної діяльності даних чи фактів про результати власної академічної діяльності та свідомої зміни чи модифікації наявних даних, що призводить до створення завідомо неправдивої інформації щодо результатів академічної діяльності)			
2.3. оформлення належним чином посилань на джерела інформації в разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей			

*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
3 Відповідність державним стандартам освіти			
Державні стандарти освіти визначають вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти на відповідних рівнях освіти.			
3.1. розкриває компетентнісний потенціал освітньої галузі			
3.2. відповідає ціннісним орієнтирам, визначеним у державних стандартах освіти			
3.3. відповідає визначеним у державних стандартах освіти базовим знанням із відповідної освітньої галузі / освітніх галузей (для міжгалузевих інтегрованих курсів)			
3.4. забезпечує досягнення здобувачами освіти обов'язкових результатів навчання відповідно до державних стандартів освіти			
2.5. забезпечує формування наскрізних умінь, визначених державними стандартами освіти			
3.6. відповідає модельній та/або навчальній програмі			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
4. Системність, науковість, доступність навчальної інформації			
Навчальний матеріал систематизовано й структуровано, забезпечено цілісність викладу сучасної навчальної інформації, доступної для сприйняття здобувачами освіти певної вікової категорії			
4.1. зміст чітко структуровано (наявні рекомендації щодо використання підручника / посібника здобувачами освіти – вступ; основний і додатковий текст; висновки; покажчики, примітки, словник, додатки, інтерактивні			
4.2. зміст і візуальний матеріал не містять інформації, яка стосується Російської Федерації або була надана Російською Федерацією міжнародним інформаційним джерелам, а також, яка розміщується та використовується на офіційних інтернет-ресурсах			
4.3. навчальну інформацію подано об'єктивно, відповідно до сучасних наукових теорій, концепцій тощо			
4.4. навчальну інформацію подано з урахуванням різноманітних поглядів на питання, що			

4.5. навчальний матеріал розкриває причиново-наслідкові зв'язки явищ, процесів, подій, містить науково перевірені знання, які відповідають сучасному рівню розвитку науки			
4.6. зміст подано послідовно, від простого до складнішого, з урахуванням логічних зв'язків між поняттями й фактами, забезпечує розуміння навчального предмета як єдиної системи, а не окремих, незв'язаних фактів			
4.7. зміст подано доступно й зрозуміло відповідно до вікової категорії здобувачів освіти			
4.8. зміст підібрано з урахуванням інформації профорієнтаційного спрямування (моделювання різних ситуацій, запитань, завдань тощо)			
4.9. зміст подано з урахуванням емоційного і соціального розвитку здобувачів освіти на відповідних етапах навчання			
4.10. зміст доповнено додатковими джерелами інформації (документи, зображення, діаграми, покликання тощо), які сприяють розвитку вміння працювати з інформацією і навчатися самостійно			
4.11. навчальний матеріал спрямовано на формування української національної та громадянської ідентичності			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
5. Мова текстів			
5.1. Мова є науково вираженою, відповідає сучасним мовним нормам, є точною, лаконічною, доступною, чистою, виразною			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
6. Система завдань			
Система завдань забезпечує практичну реалізацію змісту основного навчального матеріалу, доповнює і конкретизує його, сприяє досягненню певних результатів навчання відповідно до модельної навчальної програми та/або навчальної програми			
6.1. представлено завдання на розвиток уміння добирати, аналізувати й узагальнювати навчальну інформацію, подану в різний спосіб			
6.2. наявні відкриті дидактичні завдання, які реалізують інтерактивне навчання			

6.3. наявні завдання на розвиток критичного мислення			
6.4. наявні завдання для самостійного / групового виконання			
6.5. наявні диференційовані за рівнями складності, творчості та самостійності завдання			
6.6. наявні завдання на розвиток комунікативних навичок			
6.7. наявні завдання на розвиток уміння висловлювати думку усно та письмово			
6.8. наявні компетентнісні завдання			
6.9. наявні завдання для реалізації проєктної діяльності			
6.10. наявні проблемні ситуації / завдання, спрямовані на спостереження, дослідження тощо			
6.11. представлено завдання для перевірки, самоперевірки, взаємоперевірки щодо досягнення результатів навчання			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
7. Візуальні засоби			
Візуальні засоби навчання забезпечують образне сприйняття матеріалу, його наочну конкретизацію в доступній формі, доповнюють основне значення тексту, демонструють досліджувані явища в динаміці, відображають реальну дійсність тощо			
7.1. забезпечено взаємозв'язок між візуальними засобами й текстом			
7.2. засоби візуальної комунікації інформативні, передають основну ідею (наявні схеми, карти, фотографії, портрети, документи, картинки, малюнки з дотриманням авторського права, таблиць, діаграм тощо, які сприяють кращому розумінню навчальної інформації, формуванню певних умінь)			
6.3. наявний релевантний пояснювальний текст до відповідних візуальних засобів			
6.4. візуальні засоби чіткі, однакової контрастності та зберігають усі кольори			
6.5. однотипні ілюстрації в підручнику / посібнику виконані в			
6.6. ілюстрації реалістичні			
6.7. ілюстрації мають чітку композицію, яка акцентує на важливому			

6.8. візуальний образ підручника / посібника відображає концепцію з урахуванням читацького призначення (графічні елементи виконані в одному стилі, розміщені в логічній послідовності)			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
8. Наявність додаткових матеріалів і ресурсів			
Наявність додаткових матеріалів та ресурсів підсилює діяльнісну складову та досягнення обов'язкових результатів			
8.1. інтерактивні вправи, мультимедійні матеріали тощо, доступні через QR-коди або покликання, які розміщені в е-			
8.2. додаткові ресурси відповідають критеріям 1–7			
8.3. відсутні покликання на контент, що містить ознаки реклами			
Висновок (підсумкова частина, у якій коротко формулюються основні результати, ідеї або висновки, отримані в ході експертизи об'єкта грифування):			
Пропоную:			
надати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»; направити об'єкт грифування на розгляд іншим Комісіям у випадках, зазначених у пунктах 3, 4 розділу IV Порядку, на перевірку щодо виявлення порушення авторських прав та/або академічної доброчесності; направити об'єкт грифування на доопрацювання;			
	Підпис	ПІБ (повністю)	

Експертний висновок*(комплексна експертиза об'єкта грифування (атласи/карти/плакати))*

(назва, клас, авторський колектив, видавництво, обл. - вид. арк.)

На експертизу подано:			
Атлас/карти/плакати			
Критерії експертизи	Реалізованість критеріїв		
	• реалізовано • п о т р е б у є доопрацювання • п о т р е б у є суттєвого доопрацювання • критерій не не застосовується (обґрунтовуєть	зауваження / коментарі (із зазначенням номерів параграфів / тем / завдань, сторінок тощо	рекомендації щодо покращення якості навчальної літератури
1. Антидискримінаційна експертиза			
1.1. Паритетність представлення жінок і чоловіків			
1.1.1. збалансованість представлення жінок/дівчат і чоловіків/хлопців у текстах, завданнях, ілюстраціях; відсутність закріплення стереотипних гендерних ролей; відсутність подання однієї статі як універсальної норми			
1.1.2. наявність різних соціальних, професійних і поведінкових ролей осіб обох			
1.2. Представлення різноманіття за ознаками			
1.2.1. відображення різних соціальних груп за віком, станом здоров'я, етнічним походженням, сімейним і соціальним статусом, місцем проживання, мовним досвідом тощо			
1.2.2. не містить спотворення змісту прав людини, не формує хибні уявлення про окремі групи			
1.3. Полікультурність і толерантність			
1.3.1. наявність поваги до культурного різноманіття			

1.3.2. відсутність ієрархізації або екзотизації культур; представлення внеску різних культур, етносів і регіонів України у розвиток науки,			
1.4. Відсутність сегрегації та протиставлення			
1.4.1. відсутність протиставлення людей або груп за захищеними ознаками			
1.4.2. недопущення маркування спільнот як «проблемних», «небезпечних» або «винних»;			
1.4.3. відсутність тверджень про «природну» нерівність			
1.5. Інклюзивність освітнього контенту			
1.5.1. представлення людей з інвалідністю та іншим досвідом вразливості без ізоляції, жалю або героїзації			
1.5.2. можливість повноцінної участі всіх здобувачів освіти незалежно від життєвих обставин чи досвіду			
1.5.3. демонстрація доступності і підтримки (адаптація, допоміжні засоби, взаємодія з однолітками й педагогічною спільнотою) як невід'ємна частина освітнього середовища, а не як виключення			
1.5.4. використанні інклюзивних мовних норм			
1.6. Відсутність стереотипів			
1.6.1. наявність або відсутність стереотипних уявлень за будь-якими ознаками			
1.6.2. уникнення уніфікованого еталонного зображення зовнішності персонажів без індивідуальних рис			
1.6.3. неприпустимість візуального розмежування головних і другорядних дійових осіб за захищеними ознаками, яке підсилюється взаємним розташуванням, мімікою, позами, одягом або іншими зовнішніми маркерами			
1.7. Недискримінаційна мова			
1.7.1. відсутність сексизму, андроцентризму, стигматизувальних або принизливих висловів			

1.7.2. коректність назв соціальних груп			
1.7.3. використання гендерночутливої та інклюзивної мови			
1.8. Воєнний контекст			
1.8.1. чутливість до досвіду війни різних соціальних груп			
1.8.2. відсутність стигматизації ВПО, людей з окупованих територій			
1.8.3. уникнення морального протиставлення різних життєвих стратегій			
1.8.4. визнання багатовимірності воєнного досвіду без героїзації страждань			
1.9. Емоційна безпека та травмоцутливість Зміст посібника забезпечує формування стійкості до життєвих викликів, а також емоційний та психологічний розвиток здобувачами освіти			
1.9.1. теми, що можуть травмувати здобувачів освіти (насильство, війна, смерть, дискримінація тощо), подані з акцентом на підтримку й вихід зі			
1.9.2. наявні тексти й завдання, які сприяють формуванню емоційної підтримки			
2. Академічна доброчесність			
Ураховано принципи академічної доброчесності в інтелектуальних творах			
2.1. відсутність плагіату (оприлюднених (опублікованих) раніше творів інших авторів без посилання на відповідний твір)			
2.2. відсутність сфальсифікованої чи сфальсифікованої інформації (вигадування суб'єктом академічної діяльності даних чи фактів про результати власної академічної діяльності та свідомої зміни чи модифікації наявних даних, що призводить до створення завідомо неправдивої інформації щодо результатів академічної діяльності)			
2.3. оформлення належним чином посилань на джерела інформації в разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
3. Відповідність Державним стандартам освіти			
Державні стандарти освіти визначають вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти на відповідних рівнях освіти.			

3.1. розкриває компетентнісний потенціал освітньої галузі			
3.2. відповідає ціннісним орієнтирам, визначеним у Державних стандартах освіти			
3.3. відповідає визначеним у Державних стандартах освіти базовим знанням із відповідної освітньої галузі / освітніх галузей (для міжгалузевих інтегрованих курсів)			
3.4. забезпечує досягнення здобувачами освіти обов'язкових результатів навчання відповідно до Державних стандартів освіти			
3.5. забезпечує формування наскрізних умінь, визначених Державними стандартами освіти			
3.6. відповідає модельній та/або навчальній програмі			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
4. Системність, науковість, доступність навчальної інформації			
Навчальний матеріал систематизовано й структуровано, забезпечено цілісність викладу сучасної навчальної інформації, доступної для сприйняття здобувачами освіти певної вікової категорії			
4.1. зміст чітко структуровано (наявні рекомендації щодо посібника здобувачами освіти – вступ; основний і додатковий текст; висновки; покажчики, примітки, словник, додатки, інтерактивні			
4.2. зміст і візуальний матеріал не містять інформації, яка стосується Російської Федерації або була надана Російською Федерацією міжнародним інформаційним джерелам, а також, яка розміщується та використовується на офіційних інтернет-ресурсах			
4.3. навчальну інформацію подано об'єктивно, відповідно до сучасних наукових теорій, концепцій тощо			
4.4. масштаби карт відповідають віковій групі та навчальному предмету.			
4.5. навчальний матеріал розкриває причинно-наслідкові зв'язки явищ, процесів, подій, містить науково перевірені знання, які відповідають сучасному рівню розвитку науки			
4.6. легенди карти мають умові позначення, що пояснюють всі позначення.			

4.7. зміст доповнено додатковими джерелами інформації (документи, зображення, діаграми, покликання тощо), які сприяють розвитку вміння працювати з інформацією і навчатися самостійно			
4.8. навчальний матеріал спрямовано на формування української національної та громадянської ідентичності			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
5. Мова текстів			
5.1. Мова є науково виваженою, відповідає сучасним мовним нормам, є точною, лаконічною, доступною, чистою, виразною			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
6. Візуальні засоби			
Візуальні засоби навчання забезпечують образне сприйняття матеріалу, його наочну конкретизацію в доступній формі, доповнюють основне значення тексту, демонструють досліджувані явища в динаміці, відображають реальну дійсність тощо			
6.1. забезпечено взаємозв'язок між візуальними засобами й текстом			
6.2. графічні зображення чіткі та зрозумілі для учнів / учениць.			
6.3. наявний релевантний пояснювальний текст до відповідних візуальних засобів			
6.4. візуальні засоби чіткі, однакової контрастності та зберігають усі кольори			
6.5. кольори обрані відповідно до змісту карти.			
6.6. візуальний образ посібника відображає концепцію з урахуванням читацького призначення (графічні елементи виконані в одному стилі, розміщені в логічній послідовності), однотипні ілюстрації виконані в			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
Висновок (підсумкова частина, у якій коротко формулюються основні результати, ідеї або висновки, отримані в ході експертизи об'єкта грифування):			
Пропоную:			
надати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»; направити об'єкт грифування на доопрацювання; відхилити об'єкт грифування; скасувати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі».			
		Підпис	ПІБ (повністю)

Форма експертного висновку

(Експертна оцінка про відповідність перекладу змістових частин об'єкта грифування змісту оригінального об'єкта грифування)

(назва, клас, авторський колектив, видавництво)

На експертизу подано:		
Підручник		
Е-додаток / додатковий ресурс		
Критерій, індикатори експертизи	Реалізованість критерію	
	● реалізовано ● п о т р е б у є доопрацювання ● потребує суттєвого доопрацювання	зауваження / коментарі (із зазначенням номерів параграфів / тем / завдань, сторінок тощо)
Мова перекладених текстів навчальної літератури		
Об'єкт грифування, що перекладений мовою корінного народу / національної меншини, відтворено з урахуванням специфіки відповідної мови корінного народу / національної		
1. Еквівалентність		
2. Нормативність		
3. Точність		
4. Послідовність		
5. Логічність		
6. Доступність		
7. Недискримінаційність		
Е-додаток / додатковий ресурс (за умови подання)		
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):		
Висновок (підсумкова частина, у якій коротко формулюються основні результати, ідеї або висновки, отримані в ході експертизи об'єкта грифування):		
Пропоную:		
надати позитивну експертну оцінку про відповідність перекладу змістових частин об'єкта грифування змісту оригінального об'єкта грифування; направити на доопрацювання; відхилити; залишити попередньо ухвалені рішення без змін; інші рішення, що визначені Порядком		

	Підпис	ПІБ (повністю)

Експертний висновок

(комплексна експертиза електронного підручника/ електронного навчального посібника)

(назва, клас, авторський колектив, видавництво,
обліково-видавничі аркуші)

На експертизу подано:			
Підручник / посібник			
Критерії експертизи	Реалізованість критеріїв		
	• реалізовано • потребує доопрацювання	зауваження / коментарі (із зазначенням номерів параграфів / тем / завдань, сторінок тощо)	рекомендації щодо покращення якості навчальної літератури
1. Антидискримінаційна експертиза			
1.1. Паритетність представлення жінок і чоловіків			
1.1.1. збалансованість представлення жінок/дівчат і чоловіків/хлопців у текстах, завданнях, ілюстраціях; відсутність закріплення стереотипних гендерних ролей; відсутність подання однієї статі як універсальної норми			
1.1.2. наявність різних соціальних, професійних і поведінкових ролей осіб обох статей			
1.2. Представлення різноманіття за ознаками			
1.2.1. відображення різних соціальних груп за віком, станом здоров'я, етнічним походженням, сімейним і соціальним статусом, місцем проживання, мовним досвідом тощо			
1.2.2. не містить спотворення змісту прав людини, не формує хибні уявлення про окремі групи			
1.3. Полікультурність і толерантність			
1.3.1. наявність поваги до культурного різноманіття			

1.3.2. відсутність ієрархізації або екзотизації культур; представлення внеску різних культур, етносів і регіонів України у розвиток науки, культури, суспільства			
1.4. Відсутність сегрегації та протиставлення			
1.4.1. відсутність протиставлення людей або груп за захищеними ознаками			
1.4.2. недопущення маркування спільнот як «проблемних», «небезпечних» або «винних»			
1.4.3. відсутність тверджень про «природну» нерівність			
1.5. Інклюзивність освітнього контенту			
1.5.1. представлення людей з інвалідністю та іншим досвідом вразливості без ізоляції, жалю або героїзації			
1.5.2. можливість повноцінної участі всіх здобувачів освіти незалежно від життєвих обставин чи досвіду			
1.5.3. демонстрація доступності і підтримки (адаптація, допоміжні засоби, взаємодія з однолітками й педагогічною спільнотою) як невід'ємна частина освітнього середовища, а не як виняток			
1.5.4. використанні інклюзивних мовних норм			
1.6. Відсутність стереотипів			
1.6.1. наявність або відсутність стереотипних уявлень за будь-якими ознаками			
1.6.2. уникнення уніфікованого еталонного зображення зовнішності персонажів без індивідуальних рис			
1.6.3. неприпустимість візуального розмежування головних і другорядних дійових осіб за захищеними ознаками, яке підсилюється взаємним розташуванням, мімікою, позами, одягом або іншими зовнішніми			
1.7. Недискримінаційна мова			
1.7.1. відсутність сексизму, андроцентризму, стигматизувальних			
1.7.2. коректність назв соціальних груп			
1.7.3. використання гендерночутливої та інклюзивної мови			
1.8. Воєнний контекст			

1.8.1. чутливість до досвіду війни різних соціальних груп			
1.8.2. відсутність стигматизації ВПО, людей з окупованих територій			
1.8.3. уникнення морального протиставлення різних життєвих стратегій			
1.8.4. визнання багатовимірності воєнного досвіду без героїзації страждань			
1.9. Емоційна безпека та травмоцутливість Зміст підручника/посібника забезпечує формування стійкості до життєвих викликів, а також емоційний та психологічний розвиток здобувачами освіти			
1.9.1. теми, що можуть травмувати здобувачів освіти (насильство, війна, смерть, дискримінація тощо), подані з акцентом на підтримку й вихід зі складних ситуацій			
1.9.2. наявні тексти й завдання, які сприяють формуванню емоційної підтримки			
2. Академічна доброчесність в інтелектуальних творах			
2.1. відсутність плагіату (оприлюднених (опублікованих) раніше творів інших авторів без посилання на відповідний твір)			
2.2. відсутність сфабрикованої чи сфальсифікованої інформації (вигадування суб'єктом академічної діяльності даних чи фактів про результати власної академічної діяльності та свідомої зміни чи модифікації наявних даних, що призводить до створення завідомо неправдивої інформації щодо			
2.3. оформлення належним чином посилань на джерела інформації в разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
3. Відповідність Державним стандартам освіти			
3.1. відповідає ціннісним орієнтирам, визначеним у Державних стандартах			
3.2. відповідає визначеним у Державних стандартах освіти базовим знанням із відповідної освітньої галузі / освітніх галузей (для міжгалузевих інтегрованих курсів) та забезпечує досягнення здобувачами освіти обов'язкових результатів навчання			

3.3. забезпечує досягнення здобувачами освіти обов'язкових результатів навчання відповідно до			
3.4. забезпечує формування наскрізних умінь, визначених Державними стандартами освіти			
3.5. відповідає модельній та/або навчальній програмі			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
4. Системність, науковість, доступність навчальної інформації			
Навчальний матеріал систематизовано й структуровано, забезпечено цілісність викладу сучасної навчальної інформації, доступної для сприйняття здобувачами освіти певної вікової категорії			
4.1. зміст чітко структуровано (наявні рекомендації щодо використання підручника / посібника здобувачами освіти – вступ; основний і додатковий текст; висновки; покажчики, примітки, словник, додатки, інтерактивні			
4.2. зміст і візуальний матеріал не містять інформації, яка стосується Російської Федерації або була надана Російською Федерацією міжнародним інформаційним джерелам, а також, яка розміщується та використовується на офіційних інтернет-ресурсах держав-партнерів і міжнародних організацій			
4.3. навчальну інформацію подано об'єктивно, відповідно до сучасних наукових теорій, концепцій тощо; навчальний матеріал розкриває причинно-наслідкові зв'язки явищ, процесів, подій, містить науково перевірені знання, які відповідають			
4.4. зміст подано послідовно, від простого до складнішого, з урахуванням логічних зв'язків між поняттями й фактами, забезпечує розуміння навчального предмета як			
4.5. зміст подано доступно й зрозуміло відповідно до вікової категорії здобувачів освіти			
4.6. навчальний матеріал спрямовано на формування української національної та громадянської ідентичності			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
5. Мова текстів			

5.1. Мова є науково виваженою, відповідає сучасним мовним нормам, є точною, лаконічною, доступною,			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
6. Система завдань			
Система завдань забезпечує практичну реалізацію змісту основного навчального матеріалу, доповнює і конкретизує його, сприяє досягненню певних результатів навчання відповідно до модельної навчальної програми та/або навчальної програми			
6.1. представлено завдання на розвиток уміння добирати, аналізувати й узагальнювати навчальну інформацію, подану в різний спосіб			
6.2. наявні відкриті дидактичні завдання, які реалізують інтерактивне навчання, завдання для реалізації			
6.3. наявні завдання для самостійного / групового виконання, диференційовані за рівнями складності			
6.4. наявні компетентнісні завдання, завдання на розвиток комунікативних умінь, критичного мислення			
6.5. наявні проблемні ситуації / завдання, спрямовані на спостереження, дослідження тощо			
6.6. представлено завдання для перевірки, самоперевірки, взаємоперевірки щодо досягнення			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
7. Візуальні засоби			
Візуальні засоби навчання забезпечують образне сприйняття матеріалу, його наочну конкретизацію в доступній формі, доповнюють основне значення тексту, демонструють досліджувані явища в динаміці, відображають реальну дійсність тощо			
7.1. забезпечено взаємозв'язок між візуальними засобами й текстом, наявний релевантний пояснювальний текст до відповідних візуальних засобів			
7.2. засоби візуальної комунікації інформативні, передають основну ідею (наявні схеми, карти, фотографії, портрети, документи, картинки, малюнки з дотриманням авторського права, таблиць, діаграм тощо, які сприяють кращому розумінню навчальної інформації, формуванню			
7.3. ілюстрації реалістичні			

7.4. візуальний образ підручника / посібника відображає концепцію з урахуванням читацького призначення (графічні елементи виконані в одному стилі, розміщені в логічній послідовності)			
*Примітки (доповнення експерта, висвітлення окремої думки):			
8. Наявність додаткових матеріалів і ресурсів			
Наявність додаткових матеріалів та ресурсів підсилює діяльнісну складову та досягнення			
8.1. інтерактивні вправи, мультимедійні матеріали тощо, доступні через QR-коди або покликання, які розміщені в е-			
8.2. відсутні покликання на контент, що містить ознаки реклами			
8.3. аудіосупровід до змісту підручника (для підручників з іноземних мов та української мови для класів з навчанням мовами корінних народів або			
9. Електронний формат та функціональні особливості			
9.1. Організація матеріалу та навігація сприяють досягненню навчальних цілей.			
9.1.1. наявні такі відомості: назва, автор (автори), відомості про надання грифа, відомості про стандарт/програму, знак охорони авторського права (за наявності)			
9.1.2. наявна інформація про версію е-видання, про кількість і тривалість мультимедійних та інтерактивних елементів (аудіо, відео, зображення, 2D/3D-моделі, карти тощо)			
9.1.3. зазначені найменування, місцезнаходження, контакти виробника			
9.1.4. вказані мінімальні системні вимоги до обладнання та операційної			
9.1.5. в е-виданні, укладеному іншою мовою, всі зазначені вище відомості подаються також українською мовою			
9.1.6. е-видання містить інструкцію користувача			
9.1.7. е-видання структуроване, структура е-видання відображається в інтерактивному змісті, що забезпечує довільний доступ до всіх його структурних елементів			
9.2. Користувацький інтерфейс та дизайн сприяють досягненню навчальних цілей			
9.2.1. інтерфейс е-видання цілісний та інтуїтивно зрозумілий, забезпечено принципи близькості та подібності елементів; елементи інтерфейсу, що використовуються для однієї дії, не			
9.2.2. використання різних медіа-форматів доцільне, логічне та			

9.2.3. дизайн забезпечує концентрацію уваги користувача на головній суті, фон не відволікає від тексту й зображень			
9.2.4. е-видання інформує користувача про те, який структурний елемент відображається на екрані			
9.2.5. завдання супроводжуються чіткими інструкціями з виконання та зворотним зв'язком за результатами			
9.2.6. забезпечене озвучення текстової інформації з можливістю увімкнення/вимкнення звуку та візуальне відображення (субтитри)			
9.3. Технічні і функціональні особливості е-видання забезпечують його використання за різних умов доступу			
9.3.1. забезпечена можливість роботи на трьох чи більше операційних системах, не менше двох з яких - для мобільних пристроїв			
9.3.2. забезпечена можливість завантаження матеріалів е-видання на пристрій користувача і роботи з ними без подальшого доступу до мережі			
9.3.3. перегляд відео- та прослуховування аудіофайлів забезпечується без потреби			
9.3.4. забезпечується розмежування доступу до функціональних можливостей е-видання залежно від категорій учасників освітнього процесу			
Висновок (підсумкова частина, у якій коротко формулюються основні результати, ідеї або висновки, отримані в ході експертизи об'єкта грифування):			
Пропоную:			
надати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»; рекомендувати МОН надати гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»; направити об'єкт грифування на доопрацювання; відхилити об'єкт грифування; залишити попередньо ухвалені рішення без змін; скасувати гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»; рекомендувати МОН скасувати гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»; інші рішення, що визначені Порядком.			
		Підпис	ПІБ (повністю)